

Obilježja alokacije sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) od 2014. do 2020. godine u EU

Klemenić, Mislav

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:183126>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

Obilježja alokacije sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) od 2014. do 2020. godine u EU

DIPLOMSKI RAD

Mislav Klemenčić

Zagreb, rujan 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

Diplomski studij:

Agrobiznis i ruralni razvitak

**Obilježja alokacije sredstava iz Europskih
strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) od 2014.-
2020. godine u EU**

DIPLOMSKI RAD

Mislav Klemenić

Mentor:

Doc. dr. sc. Ornella Mikuš

Zagreb, rujan 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

IZJAVA STUDENTA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, **Mislav Klemenčić**, JMBAG 0178100645, rođen/a 14.12.1995 u Zagrebu, izjavljujem da sam samostalno izradila/izradio diplomski rad pod naslovom:

Obilježja alokacije sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) od
2014.-2020. godine u EU

Svojim potpisom jamčim:

- da sam jedina autorica/jedini autor ovoga diplomskog rada;
- da su svi korišteni izvori literature, kako objavljeni tako i neobjavljeni, adekvatno citirani ili parafrazirani, te popisani u literaturi na kraju rada;
- da ovaj diplomski rad ne sadrži dijelove radova predanih na Agronomskom fakultetu ili drugim ustanovama visokog obrazovanja radi završetka sveučilišnog ili stručnog studija;
- da je elektronička verzija ovoga diplomskog rada identična tiskanoj koju je odobrio mentor;
- da sam upoznata/upoznat s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu (Čl. 19).

U Zagrebu, dana _____

Potpis studenta / studentice

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

IZVJEŠĆE
O OCJENI I OBRANI DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad studenta/ice **Mislav Klemenić**, JMBAG 0178100645, naslova

Obilježja alokacije sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) od
2014.-2020. godine u EU

obranjen je i ocijenjen ocjenom _____, dana _____.

Povjerenstvo:

potpisi:

1.	Doc.dr.sc. Ornella Mikuš	mentor	_____
2.	Doc.dr.sc. Željka Mesić	član	_____
3.	Doc.dr.sc. Branka Šakić-Bobić	član	_____

Zahvala

Ovime se zahvaljujem prije svega svojim roditeljima i obitelji na pruženoj prilici, iznimnoj podršci i motivaciji bez kojih ovaj cijeli put ne bi bilo moguće uspješno privesti kraju. Nadalje, zahvaljujem se svojoj profesoricu i mentorici doc. dr. sc. O. Mikuš na ukazanom povjerenju, savjetima i prenesenom znanju, te na načinu i pristupu radu koji je bio prisutan prilikom mentoriranja ovoga rada jednako kao i na samim predavanjima. Također, htio bih se i zahvaliti svim ostalim profesorima, asistentima i drugima koji su sudjelovali na ovom putu i doprinijeli mom akademskom i osobnom razvoju.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Cilj rada	2
1.2. Materijali i metode	2
2. Proračun Europske unije	3
2.1. Doprinos država članica temeljem bruto nacionalnog dohotka (eng. Gross National Income based national contribution)	4
2.2. Doprinos država članica temeljem poreza na dodanu vrijednost (eng. Value Added Tax based national contribution)	5
2.3. Carine, poljoprivredne i posebne pristojbe za šećer i izo/glukozu, (eng. Customs duties and levies/TOR – Traditional own resources).....	6
2.4. Mehanizmi korekcije (eng. Budget correction mechanisms).....	6
2.5. Ostali prihodi i saldo prenesen iz prethodne godine	6
3. Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF)	7
3.1. Europski fond za regionalni razvoj	9
3.2. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj	10
3.3. Europski socijalni fond.....	11
3.4. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo	12
3.5. Kohezijski fond	13
4. Programsko razdoblje 2014.-2020.	14
4.1. Ukupan iznos raspoloživih sredstava u programskom razdoblju 2014.-2020.....	15
4.2. Iskorištenost sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj	19
4.3. Iskorištenost sredstava Europskog socijalnog fonda.....	21
4.4. Iskorištenost sredstava Kohezijskog fonda	23
4.5. Iskorištenost sredstava Europskog poljoprivrednog fonda za regionalni razvoj.....	25
4.6. Iskorištenost sredstava Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo	27
4.7. Ukupna iskorištenost sredstava ESI fondova	28
5. DESI indeks.....	31

5.1. Usporedba država članica prema DESI indeksu i ukupnoj iskorištenosti ESI fondova	33
6. Indeks globalne konkurentnosti	35
6.1. Usporedba država članica prema Indeksu globalne konkurentnosti 4.0 i ukupnoj iskorištenosti ESI fondova	36
7. Spearmanov koeficijent korelacije ranga	38
7.1. Korelacija ukupne iskorištenosti ESIF sredstava i rezultata DESI indeksa te indeksa globalne konkurentnosti (GCI).....	39
8. Zaključak	41
8. Literatura	43
Prilog	46

Sažetak

Diplomskog rada studenta/ice **Mislav Klemenić**, naslova

Obilježja alokacije sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) od 2014.-2020. godine u EU

Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF) instrument su Europske unije kojim se nastoje postići brojni specifični kao i opći ciljevi koji odražavaju zasebne ali i kolektivan interes država članica te Europske unije kao cjeline. Aktualno programsko razdoblje 2014.-2020. prilazi kraju, te uzevši u obzir i pravilo „N+3“ članicama ostaje relativno malo vremena kako bi se ti ciljevi, u što je moguće većoj mjeri, realizirali. Ovaj rad prati redistribuciju sredstava koje Europska unija prikuplja od država članica, te ih plasira putem ESI fondova u aktualnom programskom razdoblju 2014.-2020. Također, na godišnjoj razini prate se promjene u dinamici kojom članice alociraju i isplaćuju raspoloživa sredstva koja su im dodijeljena. Naposljetku, pokušati će se identificirati nekoliko čimbenika, pojava i procesa koji su u određenoj mjeri u korelaciji s efikasnim korištenjem sredstava dostupnih kroz ESI fondove. Utjecaj tih pojava, procesa i čimbenika formira konačan obrazac ukupne iskorištenosti raspoloživih sredstava određene zemlje članice.

Ključne riječi: Europska unija, ESI fondovi, iskorištenost, alokacija

Summary

Of the master's thesis – student **Mislav Klemenčić**, entitled

Characteristics of asset allocation from the European structural and investment funds in the programming period 2014.-2020. in the EU

The European Structural and Investment Funds (ESIF) are an instrument of the European Union which seeks to achieve a number of specific as well as general objectives that reflect the individual but also the collective interest of the Member States and the European Union as a whole. Current programming period 2014.-2020. is coming to an end, and taking into account the "N + 3" rule, member states have relatively little time left to come as closer as possible to achieving these goals. This paper monitors the redistribution of assets that the European Union collects from Member States, and places them through ESI funds in the current programming period 2014.-2020. Finally, an attempt will be made to identify several factors, phenomena and processes that are to some extent correlated with the efficient use of assets available through ESI Funds. Their influence forms the final pattern of total utilization of available assets that Member States are proud of, or try not point out at the end of the programming period.

Keywords: European union, ESI funds, utilization rates, allocation

1. Uvod

Programsko razdoblje ili financijska perspektiva 2014.-2020. kako se još često naziva, za koje je planiran posljednji proračun Europske unije bliži se kraju. U spomenutom razdoblju, državama članicama su po određenom ključu na raspolaganje dodijeljena financijska sredstva od strane institucija Europske unije koja su im dostupna kroz instrumente Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF). Svrha je tih fondova ulaganje u stvaranje radnih mjesta i održivo i zdravo europsko gospodarstvo i okoliš, ESIF su uglavnom usmjereni na pet područja: (1) istraživanje i inovacije, (2) digitalne tehnologije, (3) potpora gospodarstvu s niskom emisijom ugljika, (4) održivo upravljanje prirodnim resursima i (5) mala poduzeća.¹ Tokom programskog razdoblja, različitost koja se pojavljuje u strukturi i dinamici korištenja dostupnih sredstava, ukazuje na heterogenost strateški važnih ciljeva i prioriteta pojedinih zemalja članica. Također, značajne razlike koje uočavamo upravo u dinamici alokacije i isplate sredstava, ukazuju nam na brojne specifičnosti koje su prisutne u svakoj od zemalja članica Europske unije. Sposobnost efikasnog korištenja i mogućnost apsorpcije sredstava zemalja članica ovisi o brojnim čimbenicima. Samo neki od njih su brzina procesa učenja i implementacije naučenog, stupanj opće i gospodarske digitalizacije, efikasnost javne uprave, politička ne/stabilnost i regulatorni okvir te brojni ekonomski i drugi čimbenici pojedine zemlje članice koji utječu i konačno formiraju obrazac korištenja sredstava iz ESI fondova u svakom programskom razdoblju.

¹ https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/european-structural-and-investment-funds_en

1.1. Cilj rada

Ciljevi rada su:

1. utvrditi dinamiku i strukturu financijske provedbe po ESI fondovima, programima, državama članicama i tematskim prioritetima u razdoblju 2014.-2020. i
2. ustanoviti i/ili procijeniti čimbenike koji objašnjavaju stanje financijske provedbe u državama članicama

1.2. Materijali i metode

Za postizanje ciljeva rada koristiti će se analiza sadržaja sekundarnih izvora, koja se u velikoj mjeri temelji na informacijama dostupnim na platformi Europske komisije (EK) <https://cohesiondata.ec.europa.eu/>. Ova baza podataka je svakodnevno ažurirana i raspolaže najnovijim podacima o implementaciji sredstava na razini EU, prema temama, državi članici, prema programima ili prema fondovima. Koristit će se i literatura koja uključuje izvješća institucija EU i znanstveno-stručne članke o iskorištavanju ESI fondova koji pomažu objasniti određene obrasce i trendove.

2. Proračun Europske unije

Za razumijevanje ESIF-a te porijeklo sredstava s kojima raspolažu, važno je pregledati tijek novca u cijelosti, te njegovo kolanje institucijama Europske unije (EU) prema korisnicima, to jest, zemljama članicama. Kao početak, ovdje se nalazi opći proračun Europske unije, odnosno, njegova prihodovna strana. Proračun EU u svim je tim segmentima specifičan i s obzirom na političko i ekonomsko okruženje u kojemu postoji, mnoga spomenuta pravila za njega uglavnom ne vrijede. Koncept fiskalnog federalizma u EU uvelike se razlikuje od onih u nacionalnim državama, bilo federalnima ili unitarnima. EU se može promatrati kao konfederacija, odnosno ima obilježja međunarodne organizacije, ali i savezne (federalne) države. Poput međunarodne organizacije, Unija je stvorena sklapanjem međunarodnih ugovora, ali se od takve organizacije razlikuje po ovim bitnim elementima: 1. raspolaže dijelom suvereniteta zemalja članica (npr. poljoprivreda i trgovinska politika), 2. raspolaže vlastitim (proračunskim) prihodima, 3. donosi pravne propise kojih se neposredno trebaju pridržavati njezine članice, te je 4. ovlaštena sklapati ugovore s trećim državama (v. više Holmes, 1999). Tradicionalna teorija javnih financija, odnosno fiskalnog federalizma iskristalizirala je okvirna pravila kojih bi se trebalo pridržavati u izgradnji višerazinskog sustava odlučivanja o fiskalnim pitanjima (npr. Musgrave, 1973; Oates, 1972). Pritom se nisu uzimala u obzir politička ni konstitutivna ograničenja koja se danas odnose na konfederacije kao što je EU. U skladu s time, potrebno je bilo izgraditi takve fiskalne odnose uz koje bi (1) zemlje članice zadržale visok stupanj političke i konstitutivne suverenosti, (2) "supra-nacionalna" ili konfederalna razina imala bi samo one ovlasti koje su joj zemlje članice dodijelile, (3) fiskalna pravila utvrđena na konfederalnoj razini ne bi bila u sukobu s onima na nacionalnoj razini, te bi (4) došlo do stvaranja monetarne unije unutar postojeće konfederacije (Mihaljek, 1998:208).²

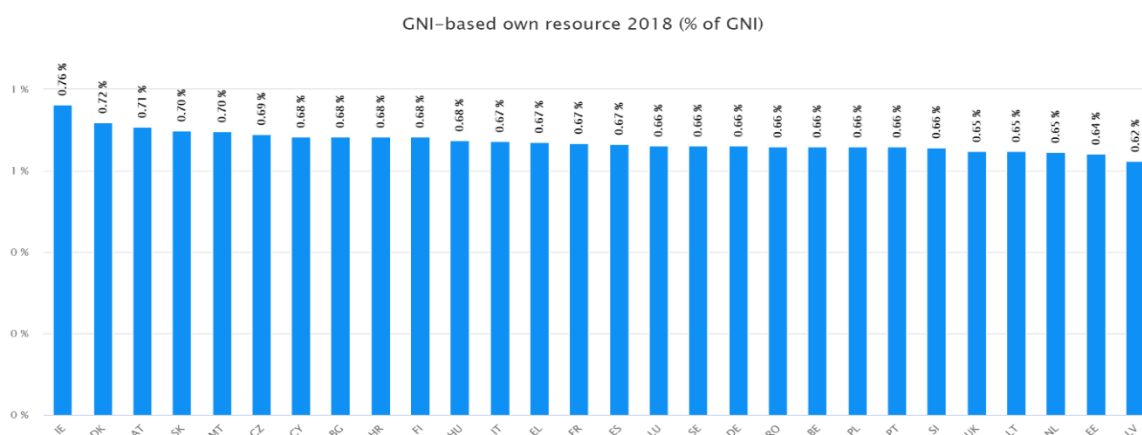
Prema Europskoj komisiji, proračunski prihodi Europske unije generiraju se iz pet izvora:

- Doprinos država članica temeljem Bruto nacionalnog dohotka
- Doprinos država članica temeljem poreza na dodanu vrijednost
- Carine, poljoprivredne i posebne pristojbe za šećer i izo/glukozu
- Mehanizmi korekcije
- Ostali prihodi i saldo prenesen iz prethodne godine

² Šimović, Hrvoje. (2005). Proračun Europske unije. Financijska teorija i praksa (fabris@ijf.hr); Vol.29 No.3.

2.1. Doprinos država članica temeljem bruto nacionalnog dohotka (*eng. Gross National Income based national contribution*)

Prema vlastitom značaju za proračun, odnosno volumenu koji u njemu zauzima, daleko najvažniji izvor prihoda je: doprinos država članica temeljem bruto nacionalnog dohotka (*eng. Gross National Income – GNI based national contribution*). Upravo prethodno navedena stavka izvor je odgovoran za približno 70% ukupnih proračunskih prihoda EU. Stopa doprinosa za države članice temeljem bruto nacionalnog dohotka, određena je, prije svega, prema potrebi za dodatnim приходima koji su namijenjeni za financiranje proračunskih rashoda koje nije moguće financirati putem ostalih izvora proračunskih prihoda. Nadalje, sama Stopa doprinosa koja se primjenjuje na bruto nacionalni dohodak pojedine države članice sklona je variranju, odnosno, promijeni iznosa koji se primjenjuje na bruto nacionalni dohodak pojedine financijske godine. Također, ukupan iznos proračunskih prihoda koje je moguće prikupiti u bilo kojoj godini, ograničen je s obzirom na bruto nacionalne dohotke zemalja članica. Stoga, ukupan iznos proračunskih prihoda Europske unije alociran putem Stope doprinosa za 2020.-u godinu, a namijenjen pokrivanju troškova koji proizlaze iz godišnjih odobrenih sredstava za plaćanje, ograničen je na 1.20% iznosa sume bruto nacionalnih dohodaka zemalja članica. Nadalje, kako bi adekvatna Stopa doprinosa na razini godine bila primijenjena, tržišna vrijednost BND-a definirana je u skladu s ESA 2010, tj. Europski sustav nacionalnih i regionalnih računa (*eng. European system of national and regional accounts*). ESA 2010 predstavlja međunarodno kompatibilan računovodstveni okvir za sistematičan i detaljan opis ekonomije (regije, zemlje, grupe zemalja), njenih komponenata kao i njene usporedbe s drugim ekonomijama. Također, Europska komisija verificira izvore i metode korištene od strane zemalja članica prilikom izračunavanja bruto nacionalnog dohotka.³ Slika 1. prikazuje raspon doprinosa država članica temeljem bruto nacionalnog dohotka, od 0.62% BND-a koliko je definirano Latviji pa do 0,76% BND-a koliko je određeno Irskoj.

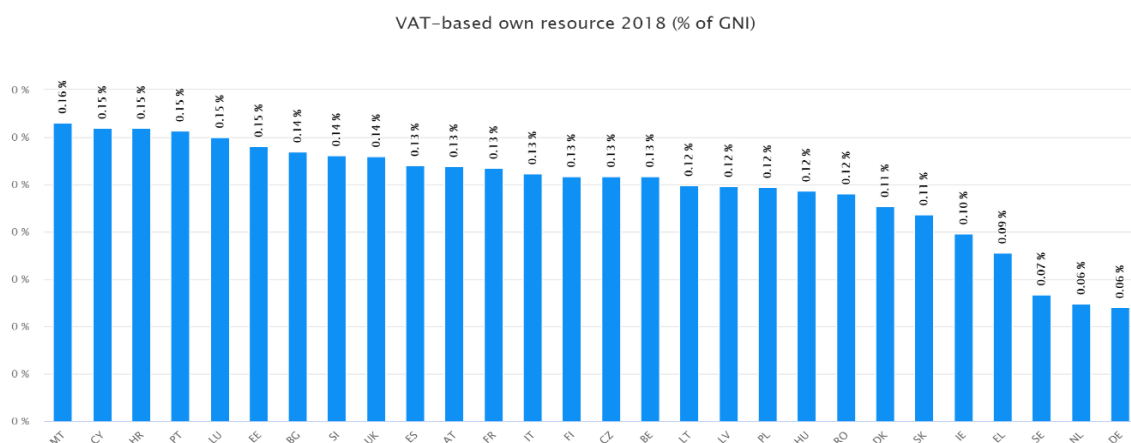

Slika 1. Doprinos država članica temeljem BND-a, izražen kao % BND-a 2018. godine, Izvor: https://ec.europa.eu/budget/graphs/revenue_expenditure.html

³ https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/revenue/own-resources/national-contributions_en

2.2. Doprinos država članica temeljem poreza na dodanu vrijednost (*eng. Value Added Tax based national contribution*)

Vlastita sredstva koja se temelje na Porezu na dodanu vrijednost (PDV)/Doprinos država članica temeljem poreza na dodanu vrijednost (PDV), trenutačno se sastoje od određenog postotka procijenjenoga PDV-a koji države članice ubiru i prenose Europskoj uniji.⁴ Udio proračunskih sredstava generiranih doprinosom temeljenom na porezu na dodanu vrijednost (PDV) predstavljao je 12,2% ukupnog proračunskog prihoda Europske unije u 2017. godini. Ukazujući na značajan pad od 1988. kada je udio proračunskih sredstava na bazi PDV-a iznosio 60% prihoda. Opadajući udio prihoda koji se temelje na PDV-u ponajprije odražava reforme politike uvedene Odlukama o vlastitim izvorima iz 1988. i 1994., tj. Ograničenje osnovice za PDV i snižavanje stope poziva od 1995. na dalje. Smanjenje te stope u 2002., 2004. i 2007. godini dodatno je smanjilo udio proračunskih sredstava prikupljenih na temelju PDV-a. Doprinos država članica na temelju PDV-a prikuplja se iz prijave za razdoblje 2014.-2020. za jedinstvenu stopu poziva (0,30% za sve države članice, osim Njemačke, Nizozemske i Švedske koje imaju koristi od snižene stope poziva od 0,15%) od nacionalne osnovice PDV-a, utvrđene u skladu s pravilima koja su zajednička svim državama članicama. Jedinstvena osnovica za obračun PDV-a utvrđuje se na temelju odredbi Direktive o PDV-u i Uredbe Vijeća 1553/89 o konačnom jedinstvenom načinu prikupljanja vlastitih sredstava po osnovi PDV-a. Nacionalna osnovica PDV-a na koju se primjenjuje stopa poziva ne može prelaziti 50% bruto nacionalnog dohotka (BND-a) države članice. To je poznato kao „ograničenje“ (*eng. capping*). Ograničavanje osnovica za PDV uvedeno je s ciljem da se teret vlastitog resursa koji se temelji na PDV-u pravičnije podijeli među državama članicama. Iako su baze ostale neograničene (*eng. uncapped*), smatralo se da ovaj resurs ima prekomjerno regresijski karakter u nekim državama članicama.⁵ Slika 2. prikazuje raspon doprinosa država članica temeljem PDV-a, izraženog kao postotak njihovog BND-a, počevši s Njemačkom koja doprinosi s 0.06% pa do Malte, čiji doprinos iznosi 0.16%.

Slika 2. Doprinos država članica temeljem PDV-a, izražen kao % BND-a 2018. godine, Izvor: https://ec.europa.eu/budget/graphs/revenue_expenditure.html

⁴ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/27/prihodi-unije>

⁵ https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/revenue/own-resources/value-added-tax_en

2.3. Carine, poljoprivredne i posebne pristojbe za šećer i izo/glukozu, (eng. *Customs duties and levies/TOR – Traditional own resources*)

Države članice pojedinačno uspostavljaju, vode računa, prikupljaju i stavljaju sredstva prikupljena od uvoznih carina, poljoprivrednih i posebnih pristojbi na raspolaganje Europskoj komisiji u skladu s detaljnijim pravilima utvrđenim u Uredbi Vijeća (EU, Euratom) br. 609/2014 kojom je implementirana i provodi se Odluka o vlastitim resursima. Pored toga, države članice moraju imati odgovarajuću nadzornu infrastrukturu kako bi osigurale da njihova službena tijela (posebno carina) izvršavaju svoje zadatke na odgovarajući način. Države članice zadržavaju 20%, putem troškova prikupljanja, tradicionalnih vlastitih sredstava (eng. *Traditional own resources/TOR*) koji se plaćaju Komisiji. Nadalje, prema Uredbi 1308/2013 sustav kvota za šećer završio je s trgovinskom godinom 2016/2017 (30. rujna 2017.). Što znači da su države članice posljednji put plaćale porez na proizvodnju šećera i namete na višak proizvodnje prema Europskoj uniji u ožujku 2017. i lipnju 2018.⁶ Ova grupa proračunskih prihoda sudjeluje s oko 15 % u prihodima od vlastitih sredstava.

2.4. Mehanizmi korekcije (eng. *Budget correction mechanisms*)

Postojeći mehanizam korekcije za Ujedinjenu Kraljevinu i njegovo financiranje u ovom su trenutku i dalje je na snazi, jednako kao i snižene stope preuzetih obveza u vlastitim sredstvima koje se temelje na PDV-u za aktualno razdoblje (2014.-2020.) za Njemačku, Nizozemsku i Švedsku (0,15 %). Mehanizmi korekcije trenutno uključuju i bruto smanjenja godišnjih doprinosa na temelju BND-a za razdoblje 2014. - 2020. za Dansku (130 milijuna EUR), Nizozemsku (695 milijuna EUR) i Švedsku (185 milijuna EUR) te za razdoblje 2014.-2016. za Austriju (30 milijuna EUR u 2014., 20 milijuna EUR u 2015. i 10 milijuna EUR u 2016.).⁷

2.5. Ostali prihodi i saldo prenesen iz prethodne godine

Ostali prihodi uključuju poreze na dohodak koje plaćaju zaposlenici EU-a, doprinose trećih zemalja nekim programima EU-a te kazne koje plaćaju poduzeća koja prekrše zakone o tržišnom natjecanju ili druge zakone. Ako postoji proračunski višak, saldo iz svake financijske godine unosi se u proračun kao prihod za sljedeću godinu. Ostali prihodi, salda i tehničke prilagodbe obično čine manje od 10 % ukupnih prihoda.⁸

⁶ https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/revenue/own-resources/duties-and-levies_en

⁷ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/27/prihodi-unije>

⁸ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/27/prihodi-unije>

3. Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF)

Višegodišnjim proračunom, definiraju se strateški prioriteti Europske unije. Za aktualni višegodišnji proračun, odnosno, Višegodišnji financijski okvir (*eng. MFF – Multiannual financial framework*) definiran je iznos od 1.026 milijardi EUR koji će se plasirati putem raznih instrumenata Europske unije, upravo to su Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF), jedan od instrumenata provedbe javnih politika EU-a.⁹ Zbog svoje dugotrajnosti i pojave nepredvidivih okolnosti, moguć je također i rebalans višegodišnjeg proračuna. Stoga je, 14. srpnja 2017. održan srednjoročni pregled aktualnog proračuna prilikom čega je odobreno dodatnih 6 milijardi EUR u svrhu postizanja glavnih prioriteta određenih od strane EU-a. Dok je tehničkom prilagodbom za višegodišnji financijski okvir (VFO) za aktualno razdoblje (2014.-2020.) primijenjen je fiksni deflator od 2% godišnje za cijelo razdoblje, s namjerom poništavanja učinka inflacije.¹⁰ Prema podacima Europske komisije, ukupna vrijednost investicija koje se planiraju provesti u financijskoj perspektivi 2014.-2020. putem Europskih strukturnih i investicijskih fondova iznosi približno 642 milijarde EUR, od tog iznosa, 461 milijarda EUR dolazi u ESIF izravno iz proračuna Europske unije, dok se preostala 181 milijarda EUR sufinancira iz nacionalnih proračuna pojedinih zemalja članica. Europski strukturni i investicijski fondovi zauzimaju velik i važan dio rashodovne strane proračuna Europske unije, a kako navodi Šimović (2005.) njihov je zajednički cilj postizanje što veće socijalne i ekonomske kohezije unutar EU. Nadalje, Šimović (2005.) navodi kako se politika preraspodjele proračunskih sredstava temelji na političkim i ekonomskim motivima te kako je politički motiv u EU relativno slabo izražen, dok se ekonomski motiv očituje u težnji za što učinkovitijim funkcioniranjem gospodarstva. Nadalje, autor navodi da je ekonomski motiv za sada glavni motiv ograničene preraspodjele sredstva u EU, no kako i takvi ograničeni transferi mogu utjecati na negativne pojave kao što su povećana ovisnost slabije razvijenih regija o sredstvima proračuna EU ili problem moralnog hazarda – situacije u kojoj je usvajanje određenih politika prije svega motivirano dobivanjem određenih financijskih sredstava umjesto željom za bržim ekonomskim razvojem (Arđy, 2004:93-94).¹¹ U programskom razdoblju 2014. – 2020. godine za Europske strukturne i investicijske fondove postoje tri razine zakonodavne arhitekture kako navodi Kersan-Škabić (2015.): sveobuhvatni opći propis kojim se postavljaju zajednička pravila za ERDF, ESF, KF, EARDF i EMFF; dodatna opća pravila za ERDF, ESF i KF; posebni propisi za ERDF, ESF, KF i druge fondove. Instrumenti regionalne politike koriste se definiranim procesom koji se sastoji od niza postupaka. Visinu proračuna i pravila trošenja sredstava strukturnih i investicijskih fondova Europske unije određuju Vijeće ministara i Europski parlament na temelju prijedloga komisije. Troškove planira svaka zemlja članica ponaosob, u skladu s vlastitim potrebama.

⁹ <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/>

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/financial_report_web.pdf

¹¹ Šimović, Hrvoje. (2005). Proračun Europske unije. Financijska teorija i praksa (fabris@ijf.hr); Vol.29 No.3.

Na temelju prijedloga zemalja Komisija donosi Zajednički strateški okvir i usmjerenje u koja područja je potrebno najviše ulagati. Države članice na temelju toga dobivaju smjernice i tematske prioritete te nastaje nekoliko ključnih dokumenata potrebnih za provedbu trošenja financijskih sredstava u programskom razdoblju. Pod ključnim dokumentima podrazumijevaju se Partnerski ugovor između Komisije i zemlje članice te Operativni programi u kojima su propisani prioritete i mjere za financiranje. Partnerskim ugovorima definiraju se razvojne potrebe, Strateški okviri, tematski ciljevi, prioritete i mjere provedbe iskorištenja sredstava. Operativni programi preciznije definiraju korištenje fondova, a pripremaju ih države članice uz sudjelovanje važnih dionika. Nakon odobrenja Komisije države članice imaju zadaću implementacije programa, odnosno odabir projekata te njihovo praćenje i ocjenjivanje. (Kersan-Škabić, 2015.). U programskom razdoblju 2014. – 2020. Europski strukturni i investicijski fondovi dio su kohezijske politike Europske unije. U listopadu 2011. godine Europska komisija prihvatila je nacrt paketa zakona dajući time okvir za kohezijsku politiku Europska unije za razdoblje od 2014. do 2020. godine. Komisija je predložila niz različitih promjena u oblikovanju i provođenju kohezijske politike. Prije svega fokus se stavlja na prioritete pametnog, održivog i sveobuhvatnog rasta iz strategije Europa 2020. Isto tako potiče se nagrađivanje uspješnosti, daje se podrška integriranom programskom procesu te se fokus stavlja na rezultate, odnosno na praćenje i provođenje dogovorenih ciljeva. Naposljetku promjene se očituju u jačanju teritorijalne kohezije i pojednostavljenju izvršenja. (Europska komisija, 2011.).¹²

Pod zajedničkim nazivom „Europski strukturni i investicijski fondovi“, razlikujemo pet fondova:

- Europski fond za regionalni razvoj
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
- Europski socijalni fond
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo
- Kohezijski fond

¹² <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A1966/datastream/PDF/view>

3.1. Europski fond za regionalni razvoj

Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) jedan je od glavnih instrumenata europske kohezijske politike. Njegova je svrha ublažiti razlike u razinama razvoja europskih regija i smanjiti nerazvijenost regija u najnepovoljnijem položaju. Posebna pozornost posvećuje se regijama koje su izložene ozbiljnim i trajnim prirodnim ili demografskim poteškoćama. Nadalje, EFRR pokriva sve zemlje i ulaže u okviru svih tematskih ciljeva Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Snažno se fokusira na 4 ključna prioritetna područja: (1) istraživanje i inovacije, (2) digitalna ekonomija, (3) konkurentnost malog i srednjeg poduzetništva (MSP) i (4) ekonomija s niskim udjelom ugljika. Ovisno o kategoriji regije kojoj je pružena potpora, varira i stupanj usredotočenosti na te prioritete. Razvijenije regije moraju dodijeliti barem 80 % svojih sredstava iz EFRR-a najmanje dvama od tih prioriteta i najmanje 20 % gospodarstvu s niskom emisijom ugljika. Tranzicijske regije moraju dodijeliti barem 60% svojih sredstava iz EFRR-a najmanje dvama od tih prioriteta i najmanje 15% gospodarstvu s niskom emisijom ugljika. Manje razvijene regije moraju dodijeliti barem 50 % svojih sredstava iz EFRR-a najmanje dvama od tih prioriteta i najmanje 12 % gospodarstvu s niskom emisijom ugljika. Razina potrebnog sufinanciranja projekata financiranih iz EFRR-a prilagođena je razvoju predmetnih regija. U manje razvijenim regijama (i najudaljenijim regijama), EFRR može financirati do 85 % troškova projekta. U tranzicijskim regijama može financirati do 60 % troškova projekta, a u razvijenijim regijama do 50 %. Uključujući 10,2 milijardi EUR za europsku teritorijalnu suradnju i 1,5 milijardi EUR posebne dodjele sredstava za najudaljenije i slabo naseljene regije,¹³ ukupan iznos proračun EFRR-a u okviru aktualne financijske perspektive (2014.-2020.), iznosi približno 278.5 milijardi EUR, Europska unija u tom iznosu sudjeluje s približno 199.1 milijardi EUR, dok nacionalno sufinanciranje država članica iznosi približno 79.4 milijardi EUR.¹⁴ S obzirom na ukupan iznos proračuna, EFRR „raspolaze“ s najvećim dijelom sredstava koji se plasiraju putem Europskih strukturnih i investicijskih fondova.

¹³ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr->

¹⁴ <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/erdf>

3.2. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Politika ruralnog razvoja Europske unije nastoji pomoći ruralnim područjima EU-a da ispune širok spektar izazova i mogućnosti s kojima se susreću u pogledu ekonomskog, okolišnog i društvenog razvoja.¹⁵ Poznat kao „drugi stup“ Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR), kao financijski instrument i jedan od Europskih strukturnih i investicijskih fondova, usmjeren je osnaživanju europske poljoprivrede, šumarstva, upravljanju okolišem i prirodnim resursima kao i održivom razvoju ruralnog gospodarstva. Politika ruralnog razvoja provodi se preko programa ruralnog razvoja koje osmišljavaju države članice (ili regije u državama članicama). Ti se programi temelje na skupu mjera (koje se u njima kombiniraju) izabranih među europskim mjerama koje su detaljnije navedene u Uredbi o ruralnom razvoju (Uredba (EU) br. 1305/2013) i koje se sufinanciraju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Stope sufinanciranja ovise o predmetnim mjerama i regijama u kojima se primjenjuju. Najmanje 30 % sredstava EPFRR-a mora biti namijenjeno za ulaganja u područja okoliša i klime te za razvoj šumskih područja i jačanje održivosti šuma, za „agroekološko-klimatske mjere“, za organsku poljoprivredu i za plaćanja povezana s mrežom Natura 2000. Nadalje, najmanje 5 % sredstava EPFRR-a mora biti namijenjeno za pristup LEADER. Između prosinca 2014. i prosinca 2015. Komisija je odobrila 118 programa ruralnog razvoja koje je sastavilo 28 država članica. Dvadeset država članica odlučilo je provesti samo jedan nacionalni program, a njih osam odlučilo se za više programa (kako bi odrazile svoje geografske ili administrativne posebnosti). Provedba drugog stupa vrlo je različita ovisno o državi članici, a čak i unutar pojedine države članice. Prvi dostupni podaci provedene analize ukazuju na to da su države članice često donosile mjere koje su im omogućavale kontinuitet. Tri mjere koje države članice najčešće odabiru su ulaganja u fizičku imovinu (23 % ukupnih javnih rashoda), „agroekološko-klimatske mjere“ (17 %) i plaćanja za područja s prirodnim ili drugim posebnim ograničenjima (16 %).¹⁶ Potpore EPFRR-a mogu se pružiti kroz bespovratna sredstva te, sve više, kroz financijske instrumente. Financijski instrumenti mogu biti sufinancirani kroz EPFRR kako bi pružili potporu investicijskim prioritetima definiranim u EPFRR programima ruralnog razvoja država članica. Oni mogu pridonijeti primjeni brojnih mjera obuhvaćenih EPFRR-om pod uvjetom da su usmjereni na uočene nedostatke na tržištu, to jest na područja u kojima banke nisu spremne davati zajmove i/ili gdje privatni sektor nije spreman ulagati, primjerice, u male farme ili nove poljoprivredne pothvate bez dostatne kreditne povijesti ili imovine kao kolateralu. Financijski instrumenti podržani kroz EPFRR su zajmovi, mikrokrediti, jamstva i ulaganja u vlasnički kapital.¹⁷ EPFRR „raspolaze“ s ukupnim iznosom od približno 150.3 milijarde EUR, od kojeg, nešto više od 100 milijardi EUR dolazi iz proračuna EU, dok je udio nacionalnog sufinanciranja država članica na razini približno 50 milijardi EUR. S obzirom na ukupan iznos sredstava, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, drugi je po veličini.

¹⁵ <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/eafrd>

¹⁶ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/110/drugi-stup-zpp-a-politika-ruralnog-razvoja>

¹⁷ https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/EAFRD_The_european_agricultural_fund_for_rural_development_HR.pdf

3.3. Europski socijalni fond

Europski socijalni fond (ESF) je bio prvi strukturni fond. U početnim godinama, do 1970., iz njega se za države članice osiguravao povrat 50 % troškova stručnog osposobljavanja i naknada za preseljenje radnika pogođenih gospodarskim restrukturiranjem. Tijekom tog razdoblja iz ESF-a je dodijeljena potpora za ukupno 2 milijuna ljudi. Ugovorom iz Maastrichta proširen je doseg potpora ESF-a, kao što je opisano u članku 146., kako bi obuhvaćale „prilagodbu industrijskim promjenama i promjenama u proizvodnim sustavima”.¹⁸ Za aktualnu financijsku perspektivu (2014.-2020.), u djelovanju fonda naglasak je stavljen na sljedeća četiri tematska cilja: (1) promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage, (2) promicanje socijalne uključenosti, borbe protiv siromaštva i diskriminacije, (3) ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje (4) jačanje institucijskih kapaciteta javnih tijela i zainteresiranih strana te učinkovite javne uprave. Uredbom o ESF-u obuhvaćena je i Inicijativa za zapošljavanje mladih (*eng. YEI – Youth Employment Initiative*), koja se financira iz triju izvora: sredstava ESF-a dodijeljenih državama članicama (3.2 milijarde EUR), posebne proračunske stavke EU-a (3.2 milijarde EUR) i nacionalnog sufinanciranja za sredstva dodijeljena iz ESF-a. Njome se podupiru mladi koji nisu zaposleni niti su u sustavu obrazovanja ili osposobljavanja (skupina NEET) u regijama u kojima je stopa nezaposlenosti mladih viša od 25 %. Također, kao instrument za integraciju na tržište rada koji nadopunjuje ESF, osnovan je u financijskoj perspektivi (2007.-2013.) Europski fond za prilagodbu globalizaciji (EGF), kao instrument politike konkurentnosti, a ne kohezijske politike, radi potpore radnicima koji su zbog velikih strukturnih promjena u tokovima svjetske trgovine uslijed globalizacije izgubili posao. Dok ESF podupire višegodišnje programe namijenjene postizanju dugoročnih strukturnih ciljeva zadržavanja radnika na tržištu rada ili njihove ponovne integracije na njega, zahvaljujući EGF-u rješavaju se konkretne krizne situacije, kao što su masovna otpuštanja zbog globalizacije, u ograničenom vremenskom razdoblju. Nadalje, Komisija je 2. svibnja 2018. predložila novi, revidirani EGF s proračunom od 1,6 milijardi EUR, koji će biti proširen da bi se obuhvatili radnici koji izgube posao zbog restrukturiranja uslijed automatizacije ili digitalizacije. Prag za broj otpuštenih radnika na temelju kojeg se može dobiti potpora iz EGF-a također će biti smanjena s 500 na 250.¹⁹ Pregledom svih prethodno navedenih činjenica u vezi Europskog socijalnog fonda i njemu komplementarnih instrumenata, ključno je istaknuti sljedeće, ukupan iznos kojim ESF raspolaže za aktualno razdoblje (2014.-2020.) iznosi približno 120.6 milijardi EUR, od navedenog iznosa, 83.8 milijarde EUR plasiraju se iz proračuna Europske unije dok ukupan iznos nacionalnog sufinanciranja zemalja članica je približno 36.7 milijardi EUR. Također, proračun ESF-om obuhvaćene Inicijative za zapošljavanje mladih iznosi ukupno nešto više od 10.4 milijarde EUR. Europski socijalni fond, zajedno s pripadajućim Europskim fondom za prilagodbu globalizaciji te Inicijativom za zapošljavanje mladih, treći je od pet Europskih strukturnih i investicijskih fondova po vrijednosti sredstava s kojima raspolaže u ovoj financijskoj perspektivi (2014.-2020.).

¹⁸ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/53/europski-socijalni-fond>

¹⁹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/53/europski-socijalni-fond>

3.4. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo

Europska ribarstvena politika u početku se financirala iz Financijskog instrumenta za upravljanje ribarstvom (FIUR). U razdoblju 2007. – 2013. financirana je pak iz Europskog fonda za ribarstvo (EFR), a u razdoblju 2014. – 2020. financira se iz novog Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) s 6,4 milijarde EUR. Iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo ribarima se pomaže u prijelazu na održiv ribolov, podupiru priobalne zajednice u diversifikaciji njihovih gospodarstava te financiraju projekti za otvaranje novih radnih mjesta i poboljšanje kvalitete života duž europskih obala. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo je glavni financijski instrument za potporu zajedničkoj ribarstvenoj politici EU-a (ZRP). Mali dio EFPR-a namijenjen je za potporu integriranoj pomorskoj politici. U okviru ZRP-a promiče se uglavnom održivo ribarstvo, održiva akvakultura, kontrola i provedba, prikupljanje podataka i plavo gospodarstvo. EFPR pruža potporu i ciljevima na razini EU-a koji se odnose na pomorska i priobalna pitanja poput međunarodnog upravljanja, znanja o moru i pomorskog prostornog planiranja. Iz EFPR-a se zajedno s nacionalnim sredstvima sufinanciraju projekti: svakoj se državi članici dodjeljuje udio iz ukupnog proračuna Fonda, ovisno o veličini njezina sektora ribarstva (razina zaposlenosti i proizvodnje, veličina ribarske flote itd.). Potom svaka država članica priprema operativni program u kojem opisuje raspodjelu sredstava i koji treba odobriti Komisija. Nacionalne vlasti imaju ovlast za odabir projekata koji će se financirati i zajedno s Komisijom nadležne su za provedbu operativnog programa. Tim se programom podupiru sljedeća četiri glavna područja: (1) ekološki održivo ribarstvo EU-a, (2) konkurentan sektor ribarstva u EU-u, (3) bolji socijalni uvjeti i (4) plavi rast (akvakultura). Države članice upravljaju s 89 % Fonda, a taj se udio koristi za smanjenje učinka ribarstva na morski okoliš, omogućavanje više tržišnih alata za potrošače i stručnjake, promicanje zajedničkog upravljanja zaštićenim područjima i podupiranje malog ribolova. S preostalih 11 % izravno upravlja Komisija kako bi se diljem EU-a poduprli projekti koji se odnose na pomorska i priobalna pitanja, uključujući pomorsko prostorno planiranje, međunarodno upravljanje i suradnju te razmjenu informacija i najboljih praksi.²⁰ Ukupna vrijednost sredstava kojima Europski fond za pomorstvo i ribarstvo raspolaže u financijskoj perspektivi (2014.-2020.) iznosi 7.9 milijardi EUR, proračunom Europske unije financira se približno 5.6 milijardi EUR dok nacionalno sufinanciranje država članica iznosi približno 2.3 milijarde EUR. EFPR je stoga, prema ukupnom iznosu sredstava namijenjenim za financijsku perspektivu (2014.-2020.) posljednji od pet Europskih strukturnih i investicijskih fondova, što je s obzirom na visok stupanj specifičnosti u namjeni sredstava očekivano.

²⁰ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/117/strukturna-pomoc-u-ribarstvu>

3.5. Kohezijski fond

Kohezijski fond namijenjen je za države članice čiji je bruto nacionalni dohodak (BND) po stanovniku manji od 90 % prosjeka Europske unije. U razdoblju između 2014. i 2020. sredstva Kohezijskog fonda dodjeljuju se sljedećim državama članicama (njih 15): Bugarskoj, Cipru, Češkoj, Estoniji, Grčkoj, Hrvatskoj, Latviji, Litvi, Mađarskoj, Malti, Poljskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Slovačkoj i Sloveniji. Kohezijski fond osnovan je (1994. godine) u svrhu jačanja ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije Europske unije u interesu promicanja održivog razvoja. U programskom razdoblju od 2014. do 2020. osigurava potporu: (1) ulaganjima u okoliš, uključujući područja povezana s održivim razvojem i energijom od kojih se ostvaruje korist za okoliš, (2) transeuropskim mrežama u okviru prometne infrastrukture (TEN-T) i (3) tehničkoj podršci. U kontekstu projekata koji su u službi ciljeva EU-a u području zaštite okoliša, Kohezijski fond također može dati doprinos u područjima povezanim s održivim razvojem, poput energetske učinkovitosti, obnovljivih izvora energije i, kada je riječ o prometnom sektoru izvan transeuropskih mreža, u području željezničkog prometa, prometa unutrašnjim plovnim putovima, morskog prometa, intermodalnih prometnih sustava i njihove interoperabilnosti, upravljanja cestovnim, morskim i zračnim prometom, čistog gradskog prijevoza te javnog prijevoza. Od 2014. godine, u okviru novog Instrumenta za povezivanje Europe (CEF), Kohezijski fond iznosom od 11.3 milijardi EUR podupire projekte prometne infrastrukture s europskom dodanom vrijednosti. U programskom razdoblju od 2014. do 2020. EU dodjeljuje oko 63,4 milijarde EUR Kohezijskom fondu (iznos ne uključuje prijenose u Instrument za povezivanje Europe), a razina financiranja pojedinog projekta iz Kohezijskog fonda može doseći 85 % njegova troška.²¹ Ukupan iznos vrijednosti sredstava kojima raspolaže Kohezijski fond za programsko razdoblje iznosi približno 74.8 milijardi EUR, uključujući dodatni iznos od 19,4 milijuna EUR koji je dodijeljen Cipru nakon revizije uvjeta za dobivanje sredstava iz Kohezijskog fonda za razdoblje 2017. – 2020., kao što je prethodno spomenuto, izravno iz proračuna EU-a u Kohezijski fond alocira se oko 63.4 milijarde EUR, dok se preostalih približno 11.4 milijardi EUR sufinancira od strane država članica.

²¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/96/kohezijski-fond>

4. Programsko razdoblje 2014.-2020.

U Komunikaciji Komisije - Ulaganje u radna mjesta i rast – poboljšano iskorištavanje europskih strukturnih i investicijskih fondova (14.12.2015.), navodi se kako su na temelju iskustva iz prethodnih programskih razdoblja i uzimajući u obzir potrebu za boljom upotrebom ESIF-ova, uredbama za razdoblje od 2014. do 2020. uvedene određene ključne reforme. Nadalje se ističe kako je očito da se nastoji bolje usredotočiti politički pristup, pojačati usmjerenost na rezultate, poboljšati okvirne uvjete za ulaganja, uspješnije koordinirati upotrebu sredstava iz ESIF-ova s pomoću zajedničkog strateškog okvira i bolje uskladiti prioritete EU-a s regionalnim potrebama, također, navodi se kako je globalna gospodarska kriza 2008. godine ozbiljno utjecala na nacionalne i regionalne proračune te ograničila sredstva za sve vrste ulaganja. Ističe se kako su se javna ulaganja u EU-u između 2008. i 2014. realno smanjila za otprilike 15 % te kako se znatno smanjilo i ukupno ulaganje, koje je iznosilo 300 milijardi EUR ispod uobičajene razine. Zbog toga je važnost sredstava iz ESIF-ova za sufinanciranje programa javnog ulaganja sve veća. Očekuje se da će se sredstvima iz ESIF-ova u prosjeku pokriti otprilike 14 % ukupnog javnog ulaganja u razdoblju od 2014. do 2016. Također, ističe se kako: „Napredak u smjeru ciljeva strategije Europa 2020. nije ujednačen. Znatno napredak postignut je u području prilagodbe na klimatske promjene, energetike i obrazovanja, ali ne i u ostvarenju ciljeva u pogledu zaposlenosti i siromaštva. Ograničen je i napredak u istraživanju i inovacijama. Osim toga, slabije razvijene regije i regije u tranziciji postižu znatno lošije rezultate od ostalih regija za većinu ciljeva strategije Europa 2020. Njihovi se rezultati moraju znatno poboljšati kako bi EU postigao svoje ciljeve.“²² Nadalje o heterogenosti Europske unije i važnosti približavanja razina ekonomskog razvoja država članica, Mikuš i suradnici (2019.) konstatiraju kako „Očigledna raznolikost društveno-ekonomskog blagostanja i političke atmosfere u državama članicama i regijama EU otežava razumijevanje ili predviđanje uzročno-posljedične veze između akcija politike i njihovih rezultata.“²³

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0639>

²³ https://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/229_2018-AGRICECON.pdf

4.1. Ukupan iznos raspoloživih sredstava u programskom razdoblju 2014.-2020.

Raspoloživa financijska sredstva koja su dodijeljena državama članicama i dostupna u aktualnom programskom razdoblju 2014.-2020. prikazana su u apsolutnim iznosima u eurima (€ EUR) u Tablici 1., te su također razvrstana prema državama članicama koje su korisnice određenog fonda i/ili inicijative. Također, prikazani su i ukupni iznosi kojima raspoložu fondovi kao i ukupni iznosi koji su dodijeljeni pojedinoj zemlji članici. Nadalje, posebno je prikazana kao zasebna stavka i Inicijativa za zapošljavanje mladih (IZM) koja se, kako je prethodno spomenuto, često pridružuje Europskom socijalnom fondu (ESF) te se shodno tome i sredstva koja su namijenjena plasiranju putem IZM svrstavaju pod ESF. Prazne ćelije koje pronalazimo u Tablici 1. se dominantno nalaze u stupcu Kohezijskog fonda (KF) i IZM, te jedna u stupcu Europskoj fondu za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) koja pripada Luksemburgu, one označavaju da država članica nije korisnica financijskih sredstava koja se plasiraju putem određenog instrumenta (fonda ili inicijative) kako bi se njima postigli predodređeni prioriteti i ciljevi. Države članice koje ne koriste sredstva Kohezijskog fonda su gospodarski značajno snažnije od država korisnica, te su nadmašujući prethodno spomenut kriterij u poglavlju 3.5. Kohezijski fond, koji se temelji na izračunu BND-a po stanovniku, neprikladne za korištenje sredstava KF-a. Također, na taj način omogućen je plasman veće količine financijskih sredstava za države korisnice koji bi trebao rezultirati njihovom bržom ekonomskom konvergencijom te jačanjem ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije na razini Europske unije, to jest, kada bi se ekonomski najrazvijenijim zemljama članicama omogućilo korištenje tih sredstava, to bi potencijalno dovelo do stvaranja još većih razlika u razini ekonomskog razvoja te nikako ne bi vodilo k trenutnim prioritetima određenim od strane Europske unije. Nadalje, države članice koje nisu korisnice sredstava plasiranih putem Inicijative za zapošljavanje mladih, ne zadovoljavaju kriterij koji definira minimalnu razinu nezaposlenosti mladih koja mora biti na 25% ili više kako bi se ostvarila mogućnost za korištenjem sredstava kroz IZM.²⁴ Te države članice dijele sličnu razinu ekonomskog razvoja kao i prethodno spomenute države članice koje nisu korisnice sredstava iz Kohezijskog fonda, to jest, 6 od ukupno 8 država članica koje ne koriste sredstva IZM ne koriste niti sredstva KF-a, a to su: Austrija, Danska, Finska, Luksemburg, Nizozemska i Njemačka.

²⁴ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176&langId=en>

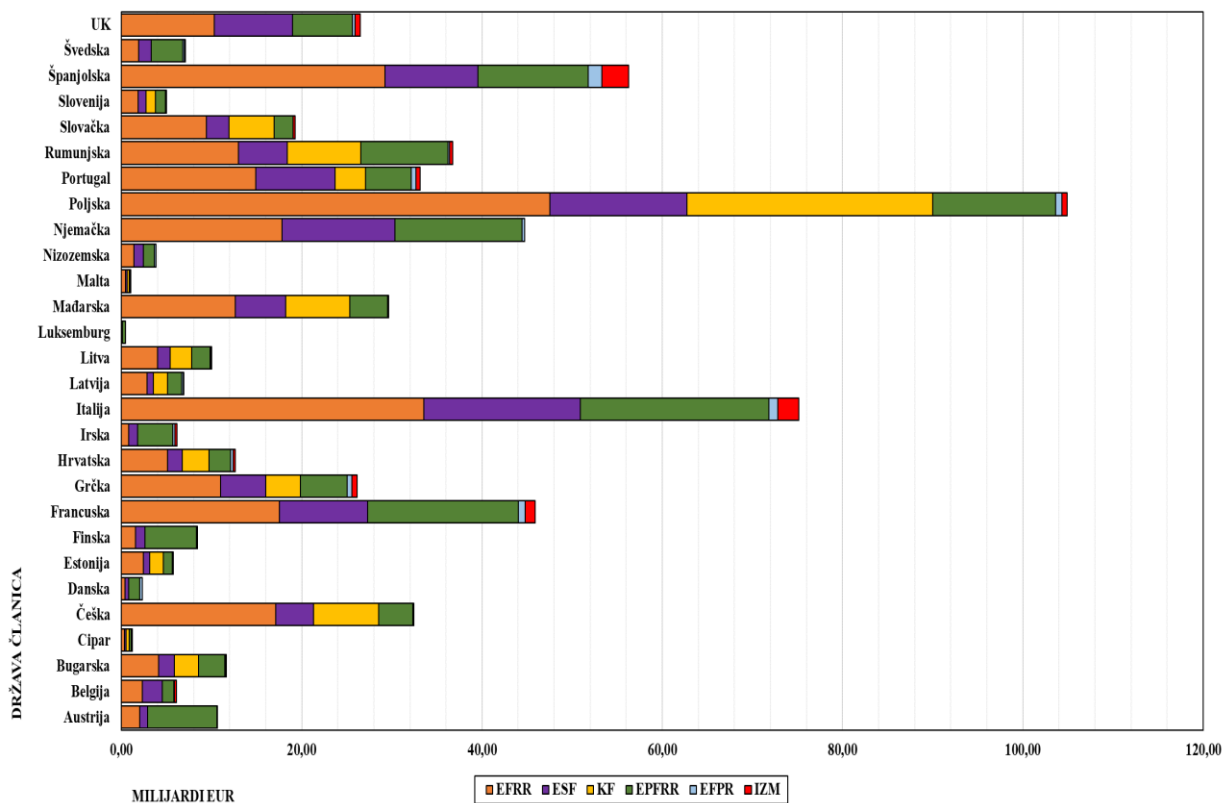
Tablica 1. Ukupan iznos raspoloživih sredstava iz ESI fondova prema državi članici i fondu za programsko razdoblje 2014.-2020.

Država članica	EFRR	ESF	KF	EPFRR	EFPR	IZM	UKUPNO
Austrija	2.037.475.362,00	875.739.295,00		7.697.823.464,00	13.930.000,00		10.624.968.121,00
Belgija	2.327.588.195,00	2.173.995.678,00		1.325.979.591,00	68.593.257,00	192.803.470,00	6.088.960.191,00
Bugarska	4.139.859.012,00	1.735.244.915,00	2.669.930.995,00	2.895.984.517,00	104.300.890,00	120.116.681,00	11.665.437.010,00
Cipar	352.821.838,00	134.479.184,00	346.904.737,00	243.310.145,00	52.695.356,00	39.474.197,00	1.169.685.457,00
Češka	17.112.169.441,00	4.202.555.619,00	7.228.171.881,00	3.771.051.681,00	41.159.048,00	29.599.966,00	32.384.707.636,00
Danska	399.225.123,00	410.953.278,00		1.193.707.205,00	307.644.887,00		2.311.530.493,00
Estonija	2.441.828.177,00	682.234.771,00	1.528.228.842,00	994.163.735,00	128.515.021,00		5.774.970.546,00
Finska	1.583.952.418,00	1.036.525.784,00		5.673.785.072,00	140.893.168,00		8.435.156.442,00
Francuska	17.502.292.175,00	9.805.843.915,00		16.699.268.426,00	775.210.319,00	1.138.363.896,00	45.920.978.731,00
Grčka	10.967.562.053,00	5.038.235.333,00	3.840.791.628,00	5.195.299.919,00	522.888.660,00	585.001.559,00	26.149.779.152,00
Hrvatska	5.084.117.221,00	1.664.395.662,00	2.952.653.717,00	2.374.476.643,00	344.496.205,00	224.513.937,00	12.644.653.385,00
Irska	821.550.196,00	952.740.814,00		3.921.659.593,00	239.265.133,00	204.436.257,00	6.139.651.993,00
Italija	33.513.898.194,00	17.390.337.473,00		20.912.944.077,00	979.496.571,00	2.351.913.158,00	75.148.589.473,00
Latvija	2.830.056.957,00	712.057.471,00	1.587.546.708,00	1.531.595.209,00	183.585.859,00	63.140.804,00	6.907.983.008,00
Litva	4.006.649.987,00	1.412.189.126,00	2.399.785.445,00	2.025.993.939,00	82.566.370,00	69.173.966,00	9.996.358.833,00
Luksemburg	48.170.185,00	40.112.446,00		366.855.829,00			455.138.460,00
Mađarska	12.644.374.891,00	5.599.407.558,00	7.088.764.445,00	4.168.131.180,00	50.914.804,00	108.312.834,00	29.659.905.712,00
Malta	474.942.498,00	132.366.810,00	256.167.188,00	129.769.197,00	28.928.771,00		1.022.174.464,00
Nizozemska	1.372.214.547,00	1.030.771.060,00		1.271.264.053,00	128.261.038,00		3.802.510.698,00
Njemačka	17.784.597.367,00	12.531.929.578,00		14.123.292.464,00	290.232.938,00		44.730.052.347,00
Poljska	47.504.555.297,00	15.207.391.816,00	27.303.516.527,00	13.612.211.430,00	710.509.513,00	586.939.794,00	104.925.124.377,00
Portugal	14.921.507.911,00	8.797.754.551,00	3.366.755.490,00	5.053.347.978,00	502.833.408,00	489.885.994,00	33.132.085.332,00
Rumunjska	12.958.615.360,00	5.433.971.234,00	8.158.819.975,00	9.644.960.966,00	223.537.912,00	328.905.184,00	36.748.810.631,00
Slovačka	9.423.262.643,00	2.478.935.848,00	5.009.837.418,00	2.099.199.698,00	17.101.252,00	229.871.070,00	19.258.207.929,00
Slovenija	1.822.106.210,00	898.461.998,00	1.075.349.290,00	1.107.146.000,00	30.165.894,00	20.725.956,00	4.953.955.348,00
Španjolska	29.247.519.535,00	10.272.851.328,00		12.261.096.670,00	1.488.262.908,00	3.015.178.450,00	56.284.908.891,00
Švedska	1.893.122.147,00	1.436.601.735,00		3.458.549.339,00	159.030.012,00	132.489.288,00	7.079.792.521,00
UK	10.291.853.675,00	8.693.920.867,00		6.636.489.435,00	309.594.456,00	538.350.018,00	26.470.208.451,00
Ukupno	265.507.888.615,00	120.782.005.147,00	74.813.224.286,00	150.389.357.455,00	7.924.613.650,00	10.469.196.479,00	629.886.285.632,00

Rad autora, Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview>

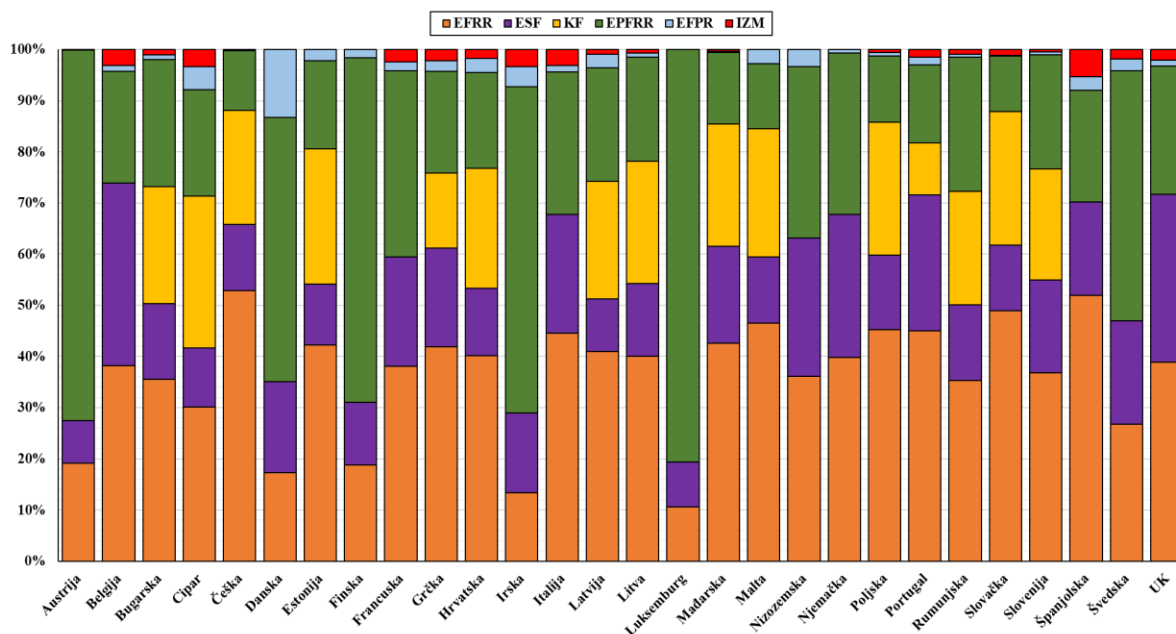
Kao što je vidljivo u Tablici 1., u programskom razdoblju 2014.-2020. najveći iznos ukupno raspoloživih sredstava kroz ESI fondove dodijeljen je Poljskoj, korisnica je svih fondova kao i IZM te se iznos koji joj je stavljen na raspolaganje popeo do gotovo 105 milijardi EUR. Druga država članica prema visini raspoloživih sredstava u aktualnom programskom razdoblju je Italija, koja na raspolaganju ima iznos nešto veći od 75 milijardi EUR, no za razliku od Poljske, nije korisnica sredstava dostupnih kroz Kohezijski fond. Treće mjesto po visini ukupno raspoloživih sredstava s iznosom od nešto više od 56 milijardi EUR pripada Španjolskoj, koja jednako kao i Italija nije korisnica sredstava Kohezijskog fonda. Slijedi je Francuska s gotovo 46 milijardi EUR raspoloživih sredstava, potom Njemačka s 44.7 milijardi EUR koja za razliku od prethodno spomenutih država članica nije korisnica sredstava Kohezijskog fonda niti sredstava IZM. Zatim slijede Rumunjska, Portugal i Češka s približno 36, 33 i 32 milijarde EUR raspoloživih sredstava kao korisnice svih ESI fondova i IZM. Sljedeća je Mađarska s 29.6 milijardi EUR, a potom Ujedinjeno Kraljevstvo koje ne koristi sredstva Kohezijskog fonda i Grčka s 26.4 i 26.1 milijardom EUR. S nešto više od 19 milijardi EUR slijedi Slovačka, a nakon nje Hrvatska i Bugarska s raspoloživim iznosima od 12.6 i 11.6 milijardi EUR kroz sve ESI fondove i IZM. Slijedi ih Austrija s raspoloživih 10.6 milijardi EUR, bez sredstava dostupnih kroz KF i IZM čiji nije korisnik.

Ukupni iznosi raspoloživih sredstava ostalih država članica kreću se u rasponu od približno 1 milijarde EUR, kao što je namijenjeno Cipru i Malti pa do 9.9 milijardi EUR kao što je predodređeno Litvi, uz izuzetak Luksemburga, čiji ukupan iznos raspoloživih sredstava u aktualnom programskom razdoblju 2014.-2020. iznosi nešto više od 455 milijuna EUR. Upravo Luksemburg je jedina država članica koja uz to što ne koristi sredstva dostupna kroz Kohezijski fond kao niti sredstva IZM, nije korisnica niti Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR). Luksemburg je također i država članica s najvišom stopom BND-a po stanovniku koja je 2019. godine iznosila 73.910 USD²⁵, stoga je shvatljivo kako je zbog svoje razine ekonomskog razvoja i ostalih pripadajućih parametara, ukupan iznos raspoloživih sredstava „najskromniji“ od svih država članica Europske unije. Prethodno navedeni podaci iz Tablice 1., prikazani su i u Grafu 1. kako bi se na jednostavniji način predočili ukupni iznosi raspoloživih sredstava putem ESI fondova i IZM u aktualnom programskom razdoblju 2014.-2020. prema državama članicama.

Graf 1. Ukupan iznos raspoloživih sredstava iz ESI fondova prema državi članici i ESI fondu za programsko razdoblje 2014.-2020., Rad autora, Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview>

²⁵ <https://data.worldbank.org/country/LU>

Graf 2. Relativni odnos raspoloživih sredstava pojedine države članice prema ESI fondu izražen kao postotak od ukupnog iznosa raspoloživih sredstava, Rad autora, Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview>

Kada se odmaknemo od apsolutnih iznosa raspoloživih sredstava ESI fondova koji su dodijeljeni državama članicama i promotrimo relativni odnos tih sredstava prema ESI fondu unutar ukupnog dodijeljenog iznosa za pojedinu državu članicu u programskom razdoblju 2014.-2020. u Grafu 2., vidljivo je kako najveći dio dodijeljenih sredstava dolazi državama članicama uglavnom iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), to jest, za 22 od ukupno 28 država članica u promatranom razdoblju najveći dio alokacije dolazi upravo iz EFRR-a. Države članice čija ukupna sredstva najvećim dijelom nisu alocirana iz EFRR-a su: Austrija, Danska, Finska, Irska, Luksemburg i Švedska. Spomenutih 6 država članica najveći dio sredstava u programskom razdoblju 2014.-2020. alocirale su iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), dok su sredstva iz EFRR-a unutar ukupnog iznosa zauzela drugo mjesto po iznosu alokacije za iste države članice. Unutar ukupnog iznosa raspoloživih sredstava u aktualnom programskom razdoblju, drugo mjesto po iznosu alokacije za: Bugarsku, Francusku, Grčku, Nizozemsku, Njemačku, Rumunjsku, Sloveniju i Španjolsku zauzimaju sredstva koja dolaze iz EPFRR-a, dok za: Cipar, Češku, Estoniju, Hrvatsku, Latviju, Litvu, Mađarsku, Maltu, Poljsku i Slovačku su to sredstva iz Kohezijskog fonda (KF) a za Belgiju, Portugal i Ujedinjeno Kraljevstvo, sredstva Europskog socijalnog fonda (ESF). U svim državama članicama, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) i Inicijativa za zapošljavanje mladih (IZM), izmjenjuju se na posljednjem i pretposljednem mjestu kada je riječ o udjelu koji zauzimaju u ukupnoj alokaciji sredstava dodijeljenih pojedinoj državi članici u programskom razdoblju 2014.-2020.

4.2. Iskorištenost sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj

Tablica 2. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz EFRR-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.

Država članica	Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)									
	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno
Austrija	0%	0%	8%	0%	45%	8%	70%	20%	106%	38%
Belgija	14%	0%	50%	0%	77%	8%	84%	19%	92%	31%
Bugarska	3%	0%	38%	9%	59%	19%	79%	34%	83%	52%
Cipar	0%	0%	0%	0%	53%	23%	100%	45%	107%	55%
Češka	1%	0%	9%	0%	42%	5%	59%	19%	79%	33%
Danska	18%	0%	42%	2%	58%	13%	67%	24%	96%	35%
Estonija	9%	1%	33%	5%	52%	12%	70%	24%	84%	40%
Finska	23%	3%	40%	12%	53%	25%	70%	38%	87%	51%
Francuska	12%	0%	26%	3%	48%	11%	70%	25%	92%	39%
Grčka	5%	1%	38%	8%	49%	13%	80%	20%	99%	31%
Hrvatska	2%	0%	15%	3%	50%	8%	72%	16%	95%	34%
Irsk	38%	0%	60%	0%	73%	6%	89%	20%	124%	29%
Italija	1%	1%	14%	1%	20%	5%	80%	19%	86%	31%
Latvija	1%	0%	31%	3%	59%	9%	80%	23%	102%	42%
Litva	10%	2%	26%	7%	45%	12%	71%	27%	93%	41%
Luksemburg	0%	0%	58%	2%	87%	9%	98%	22%	98%	37%
Mađarska	6%	0%	49%	6%	96%	14%	104%	25%	104%	36%
Malta	3%	0%	28%	3%	67%	10%	90%	33%	98%	45%
Nizozemska	9%	0%	38%	4%	64%	15%	88%	34%	106%	51%
Njemačka	11%	2%	28%	6%	49%	14%	67%	26%	89%	39%
Poljska	2%	0%	23%	3%	63%	10%	82%	23%	97%	41%
Portugal	15%	0%	50%	7%	75%	21%	95%	36%	118%	52%
Rumunjska	0%	0%	7%	1%	28%	5%	62%	17%	100%	27%
Slovačka	2%	0%	8%	2%	37%	6%	60%	13%	93%	26%
Slovenija	1%	0%	13%	0%	41%	4%	72%	19%	88%	37%
Španjolska	0%	0%	3%	3%	24%	7%	44%	17%	63%	27%
Švedska	42%	0%	59%	6%	77%	19%	88%	36%	92%	47%
UK	7%	0%	54%	2%	60%	11%	70%	23%	86%	34%
Prosjeak (EFRR)	8%	0%	30%	4%	55%	12%	77%	25%	95%	39%

Rad autora, Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/erdf>

Tablica 2. prikazuje kretanje stopa alociranih (ugovoreni) i isplaćenih sredstava kroz Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) za svaku državu članicu u programskom razdoblju 2014.-2020., kao postotak izražen je udio u ukupnom iznosu raspoloživih sredstava koji je alociran i/ili isplaćen do kraja određene godine programskog razdoblja, to jest do 31. prosinca. Također, podaci prikazuju napredak kroz određeni period vremena te su stoga izraženi kumulativno, to jest, zadnji dostupni podaci koji se odnose na 2019. godinu ne prikazuju isključivo sredstva alocirana i/ili isplaćena samo u 2019. godini već sadrže također podatke i za 2018., 2017., 2016., 2015. i 2014. godinu.

Nadalje, kao što je moguće primijetiti u slučaju Mađarske, prema podacima iz 2018.-e godine alocirano je bilo više sredstava no što je bilo namijenjeno početkom programskog razdoblja 2014.-2020., točnije 104%, takvo što nije neuobičajena pojava, a ista se adresira povlačenjem, to jest, prenamjenom raspoloživih sredstava iz ESI fonda čija je razina alociranih sredstava u tom trenutku niža od projicirane ili dodjelom dodatnih sredstava državi članici ukoliko je moguće da alokacije po svim fondovima premaše iznos dodijeljenih sredstava s početka programskog razdoblja. Kao što je moguće primijetiti u Tablici 2., 2015. godine prosječna stopa alociranih sredstava EFRR-a iznosi 8%, 11 država članica je iznadprosječno u alokaciji sredstava a najuspješnija je Švedska s 42%. Druga je Irska s 38% alociranih sredstava na kraju 2015. godine, a slijedi ju Finska s 23% alociranih sredstava od ukupno raspoloživih kroz EFRR. Od većine, to jest 17 država članica koje su se krajem 2015. godine našle ispod prosjeka (8%), četiri države su alocirale ispod 1% sredstava, što je u Tablici 2. prikazano kao 0% u skladu s metodologijom kojom korištenje sredstava predstavlja Europska komisija. 2016. godine prosječna alociranost sredstava EFRR-a iznosi 30%, te je 14 članica iznad tog iznosa dok je preostalih 14 uspjelo alocirati manje od 30% sredstava raspoloživih kroz EFRR. Najuspješnije države članice na kraju 2016. godine bile su Irska, Švedska i Luksemburg s 60%, 59% i 58% alociranih sredstava. Nadalje, Mađarska je krajem 2017. godine alocirala čak 96% sredstava, a slijedio ju je Luksemburg s 87% dok je prosječna alociranost bila na razini 55% te je 14 država članica bilo iznad, a 14 ispod prosjeka prema iznosu alociranih sredstava iz EFRR-a. Prosječna stopa alociranih sredstava 2018. godine iznosila je 77%, kao i u prethodne dvije godine programskog razdoblja, 14 članica je bilo iznad dok je 14 bilo ispod prosjeka. Najviše sredstava uspjela je alocirati Mađarska (104%), potom Cipar (100%), te Luksemburg (98%). Prema podacima za 2019. godinu, prosječna stopa alociranih sredstava iznosila je 95%, a 7 država članica je dotadašnjom alokacijom već premašilo ukupan iznos raspoloživih sredstava za programsko razdoblje 2014.-2020., dok je omjer država iznad i ispod prosječne stope alociranosti (95%) i dalje ostao isti. Prosječna stopa promjene alociranih sredstava na kraju svake godine tokom promatranog razdoblja (uključujući i 2014. godinu koja nije prikazana) iznosi 15.83%. Što se tiče kretanja stope isplaćenih sredstava, pregledom podataka u Tablici 2. moguće je primijetiti kako ono nije toliko progresivno kao kretanje stope alociranih sredstava, te prosječna stopa promjene iznosi 6.5% godišnje za promatrano razdoblje, a krajem 2015. godine, prosjek isplaćenih sredstava iznosio je manje od 1%. 2016. godine, prosjek isplaćenih sredstava EFRR-a iznosi 4%, te je tek 9 zemalja uspjelo nadmašiti taj iznos a najuspješnija od njih bila je Finska s 12% isplaćenih sredstava, dok je 6 država članica isplatilo manje od 1% sredstava. Prosjek isplaćenih sredstava 2017. godine na razini je od 12%, ponovno, 9 članica je premašilo prosjek i najviše sredstava isplatila je Finska. Što se tiče 2018. godine, prosječna stopa isplaćenih sredstava iznosi 25%, najviše sredstava isplatio je Cipar dok se omjer država ispod i iznad prosjeka nije mijenjao. 2019. godine prosječna stopa isplaćenih sredstava EFRR-a raste najviše u promatranom razdoblju, čak 14% i dolazi do iznosa od 39%, pritom, 11 država je premašilo prosječnu stopu isplaćenih sredstava od kojih je najuspješniji bio Cipar.

4.3. Iskorištenost sredstava Europskog socijalnog fonda

Tablica 3. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz ESF-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.

Država članica	Europski socijalni fond (ESF)									
	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno
Austrija	13%	0%	26%	0%	38%	8%	60%	26%	80%	36%
Belgija	54%	0%	64%	1%	69%	11%	84%	26%	88%	38%
Bugarska	10%	0%	35%	6%	62%	12%	59%	28%	79%	42%
Cipar	0%	0%	6%	4%	21%	5%	108%	47%	116%	54%
Češka	4%	1%	34%	5%	57%	14%	72%	27%	93%	41%
Danska	16%	1%	35%	5%	49%	12%	68%	25%	89%	35%
Estonija	69%	1%	71%	6%	75%	15%	85%	29%	90%	44%
Finska	27%	2%	44%	10%	56%	23%	69%	38%	84%	52%
Francuska	11%	0%	38%	8%	56%	17%	73%	38%	90%	47%
Grčka	9%	2%	31%	13%	48%	22%	63%	31%	75%	42%
Hrvatska	95%	0%	12%	0%	21%	3%	58%	13%	69%	22%
Irska	100%	0%	100%	0%	100%	0%	100%	26%	100%	42%
Italija	3%	0%	13%	2%	27%	8%	55%	20%	69%	32%
Latvija	28%	0%	63%	4%	81%	11%	89%	22%	89%	35%
Litva	14%	0%	27%	11%	45%	17%	63%	25%	82%	39%
Luksemburg	44%	0%	54%	6%	80%	24%	101%	44%	114%	59%
Mađarska	2%	0%	35%	1%	88%	9%	99%	27%	96%	42%
Malta	0%	0%	35%	2%	80%	10%	104%	32%	105%	44%
Nizozemska	0%	0%	45%	11%	95%	36%	107%	46%	118%	55%
Njemačka	31%	3%	47%	12%	65%	24%	80%	39%	95%	55%
Poljska	4%	0%	18%	4%	39%	11%	59%	23%	74%	36%
Portugal	11%	5%	36%	13%	49%	22%	69%	35%	84%	45%
Rumunjska	2%	0%	2%	0%	12%	1%	59%	16%	77%	29%
Slovačka	12%	0%	28%	6%	58%	15%	82%	25%	105%	38%
Slovenija	4%	0%	45%	4%	75%	1%	93%	27%	92%	41%
Španjolska	0%	0%	17%	1%	38%	5%	71%	20%	103%	32%
Švedska	18%	1%	39%	5%	53%	13%	65%	27%	79%	40%
UK	41%	0%	53%	2%	52%	7%	62%	23%	84%	32%
Prosjek (ESF)	14%	1%	31%	5%	48%	13%	69%	27%	85%	39%

Rad autora, Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/esf>

Tablica 3. prikazuje kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava kroz Europski socijalni fond (ESF) za svaku državu članicu u programskom razdoblju 2014.-2020., te je kao postotak izražen udio u ukupnom iznosu raspoloživih sredstava koji je alociran i/ili isplaćen do kraja određene godine programskog razdoblja, to jest do 31. prosinca. Također, podaci kao i u tablici 2. prikazuju napredak kroz vrijeme te su izraženi kumulativno. Prosječna stopa alociranih sredstava krajem 2015. godine iznosi 14% a 11 zemalja je premašilo prosjek. Litva je jedina država članica koja je alocirala iznos jednak prosjeku, dok su ostale države članice, njih 16, bile ispod prosjeka s 31.12.2015. prema uspješnosti alokacije sredstava. Treće godine programskog razdoblja, 2016., prosječna stopa alociranih sredstava iznosi 31%, te je 18 država članica premašilo tu stopu, Grčka je alocirala iznos jednak prosjeku, dok se ostalih 9 članica našlo ispod prosjeka. Naredne, 2017. godine, prosječna stopa alociranih sredstava iz ESF-a iznosi 48%, 8 država je s istekom te godine alociralo manju stopu sredstava od prosjeka dok je čak 19 država premašilo prosjek, a Grčka je ponovno alocirala iznos jednak prosjeku.

S krajem 2018. godine, prosječna alociranost sredstava iznosi 69% i 11 država članica ne premašuje tu stopu, Finska i Portugal alocirale su prosjeku jednaku stopu sredstava, dok je preostalih 15 članica iznad prosjeka. Također, krajem 2018. godine, četiri države članice su alocirale više sredstava nego što im je bilo dodijeljeno početkom programskog razdoblja, a to su: Cipar (108%), Nizozemska (107%), Malta (104%) i Luksemburg (101%). S krajem 2019. godine, zadnje godine programskog razdoblja s čijim podacima trenutno raspoložemo, prosječna stopa alociranih sredstava iz ESF-a iznosi 85%, to jest, 10% manje ukoliko tu stopu usporedimo sa stopom alociranih sredstava iz EFRR-a u istom razdoblju. Nadalje, 12 članica nalazi se ispod prosjeka, a njih 16 alokacijom je premašilo prosječnu stopu, dok je Nizozemska alocirala čak 18% više sredstava nego joj je bilo raspoloživo početkom programskog razdoblja. Kada je riječ o isplaćenim sredstvima, 2015. godine Portugal se nalazi na 5%, Njemačka na 3%, Finska i Grčka na 2%, dok su ostale 24 države članice isplatile približno 1% ili manje, od raspoloživih sredstava. Krajem nadolazeće 2016. godine, prosječna stopa isplaćenih sredstava iznosi 5%, te je čak 11 članica premašilo prosječnu stopu, tri države članice su bile točno u prosjeku, dok je 14 država članica isplatilo manje od 5% raspoloživih sredstava. Prosječna stopa isplaćenih sredstava iz ESF-a krajem 2017. godine iznosi 13% i ponovno je 11 članica premašilo prosjek kao i godinu ranije, od kojih je najdalje odmakla Nizozemska s 36% isplaćenih sredstava. Samo je Švedska točno u prosjeku, dok je 16 članica ispod njega, a najdalje Irska s manje od 1% te Rumunjska i Slovenija s 1% isplaćenih sredstava. Do kraja 2018. godine, države članice prosječno su isplatile 27% od raspoloživih sredstava iz ESF-a, 11 članica i dalje je isplatilo više od prosjeka, četiri države članice isplatile su točno 27%, dok je ostalih 13 isplatilo manje od prosječne stope isplaćenih sredstava. Nadalje, 2019. godine, prosječna stopa isplaćenih sredstava iz ESF-a iznosi 39%, jednako kao i iz EFRR-a, no uz 10% manje alociranih sredstava. Na temelju takvog, manjeg raspona između stopa alociranih i isplaćenih sredstava bi se potencijalno moglo zaključiti kako se vrste projekta koje su su/financirane sredstvima iz ESF-a nešto brže realiziraju od onih su/financiranih sredstvima EFRR-a. Također, 7 država članica je alociralo jednak ili veći iznos sredstava nego što im je bilo namijenjeno početkom programskog razdoblja, dok je Irska već 2015. godine alocirala 100% sredstava te je taj iznos ostao nepromijenjen do kraja 2019., a s isplatom sredstava ESF-a započela je tek 2018. godine gdje je u razdoblju od jedne godine isplatila čak 26% od raspoloživih sredstava, a s krajem 2019. godine čak 42%.

4.4. Iskorištenost sredstava Kohezijskog fonda

Tablica 4. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz KF-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.

Država članica	Kohezijski fond (KF)									
	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno
Austrija										
Belgija										
Bugarska	14%	0%	27%	3%	41%	7%	62%	16%	89%	22%
Cipar	0%	0%	8%	1%	38%	16%	70%	30%	87%	34%
Češka	2%	0%	8%	3%	51%	17%	70%	31%	86%	46%
Danska										
Estonija	17%	4%	39%	11%	57%	24%	73%	43%	87%	59%
Finska										
Francuska										
Grčka	2%	0%	29%	7%	59%	13%	84%	17%	104%	24%
Hrvatska	0%	0%	4%	0%	43%	4%	79%	8%	128%	19%
Irska										
Italija										
Latvija	9%	3%	17%	8%	47%	13%	80%	12%	98%	32%
Litva	0%	0%	29%	14%	58%	22%	74%	35%	91%	54%
Luksemburg										
Mađarska	5%	0%	64%	6%	113%	13%	124%	26%	116%	45%
Malta	0%	0%	13%	3%	21%	7%	96%	29%	111%	48%
Nizozemska										
Njemačka										
Poljska	10%	2%	26%	8%	63%	18%	84%	30%	96%	43%
Portugal	4%	0%	27%	2%	54%	8%	67%	19%	92%	30%
Rumunjska	0%	0%	11%	2%	60%	12%	105%	20%	140%	27%
Slovačka	1%	1%	28%	6%	70%	15%	87%	32%	91%	44%
Slovenija	27%	0%	36%	7%	71%	11%	90%	28%	102%	49%
Španjolska										
Švedska										
UK										
Prosjek (KF)	6%	1%	26%	6%	64%	15%	87%	26%	102%	39%

Rad autora, Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/cf>

U ovome nizu ESIF-ova gdje je prikazano kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava kroz programsko razdoblje 2014.-2020., Kohezijski fond, prvi je fond čija se sredstva ne plasiraju svim državama članicama. U aktualnom programskom razdoblju, 15 je država članica koje su zadovoljile kriterije za pristup sredstvima KF-a, 2015. godine, prosječna stopa alociranih sredstava iznosila je 6%, no čak 10 država je alociralo manje sredstva od prosjeka, dok je 5 članica višestruko premašilo prosječnu stopu. Najveći dio dodijeljenih sredstava alocirala je Slovenija (27%), zatim Estonija (17%), te Bugarska (14%), dok su s druge strane Cipar, Hrvatska, Litva i Rumunjska alocirale manje od 1% raspoloživih sredstava. Naredne 2016. godine, prosječna stopa alociranih sredstava iznosi 26% te je 8 članica nadmašilo tu stopu dok je njih 7 alociralo manji dio sredstava koji im je stavljen na raspolaganje. Mađarska je tokom 2016. godine ugovorila čak 59% sredstava te je daleko odmakla u usporedbi s alokacijama ostvarenim od strane ostalih članica. Nadalje, tokom 2017. godine države članice alocirale su značajan iznos raspoloživih sredstava te prosječna stopa alociranih sredstava s krajem 2017. godine iznosi 64%.

Mađarska je iste godine ugovorila čak 13% više sredstava no što joj je bilo dodijeljeno putem KF-a, dok je Malta sa stopom alociranih sredstava od 21%, alocirala najmanje od promatranih 15 država članica. Zatim, 2018. godine vidljivo je kako prosjek alociranih sredstava od strane država članica iznosi 87%, da bi krajem 2019. godine dosegao čak 102%. To je najviša prosječna stopa alociranih sredstava na razini pojedinog fonda u promatranom razdoblju. Kada je riječ o isplaćenim sredstvima u periodu do 31.12.2019., vidljivo je kako se prosječna stopa isplaćenih sredstava po državi članici kreće bitno sporije od prethodno spomenute stope alociranih sredstva. Razlog tome je ponajviše to što se sredstvima KF-a dominantno su/financiraju značajni infrastrukturni projekti te je njihova implementacija i provedba često veoma komplicirana i dugotrajna. Shodno tome, moguće je primijetiti kako u posljednje dvije promatrane godine, raspon između prosječne stope alociranih i isplaćenih sredstava iznosi 61% (2018.) te 63% (2019.), što je najveći raspon zabilježen u promatranom razdoblju. Na razini država članica, najagilnije u isplati sredstava bile su Estonija, Litva i Slovenija, dok je provedba isplate sredstava najsporija bila u Hrvatskoj, Bugarskoj i Grčkoj, te je zbog financijski izrazito značajnih projekata u navedenim članicama, raspon između stope alociranih i isplaćenih sredstava bio među najvećima.

4.5. Iskorištenost sredstava Europskog poljoprivrednog fonda za regionalni razvoj

Tablica 5. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz EPFRR-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)										
Država članica	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno
Austrija	20%	10%	38%	27%	53%	40%	68%	53%	68%	67%
Belgija	28%	12%	41%	18%	57%	26%	75%	38%	75%	51%
Bugarska	5%	0%	24%	6%	46%	15%	65%	25%	65%	40%
Cipar	0%	0%	10%	11%	55%	21%	73%	34%	73%	49%
Češka	17%	9%	31%	16%	44%	26%	59%	39%	59%	56%
Danska	24%	4%	38%	13%	63%	25%	74%	36%	74%	45%
Estonija	20%	5%	43%	17%	60%	30%	73%	45%	73%	59%
Finska	30%	23%	53%	35%	75%	49%	97%	64%	119%	79%
Francuska	11%	6%	21%	14%	45%	29%	64%	44%	64%	60%
Grčka	0%	0%	34%	12%	46%	25%	61%	34%	68%	48%
Hrvatska	6%	3%	18%	10%	34%	18%	59%	31%	59%	45%
Irska	7%	20%	34%	30%	58%	44%	94%	60%	94%	75%
Italija	11%	1%	21%	6%	35%	13%	54%	29%	54%	43%
Latvija	11%	8%	35%	22%	60%	39%	82%	56%	82%	71%
Litva	10%	5%	37%	19%	50%	35%	60%	47%	60%	57%
Luksemburg	19%	15%	27%	22%	45%	33%	60%	48%	60%	61%
Mađarska	0%	0%	29%	8%	76%	16%	91%	29%	91%	44%
Malta	4%	0%	7%	2%	15%	5%	53%	24%	53%	40%
Nizozemska	10%	4%	18%	9%	41%	17%	58%	25%	58%	36%
Njemačka	16%	6%	37%	16%	55%	26%	72%	39%	76%	53%
Poljska	1%	2%	14%	8%	29%	15%	40%	28%	40%	40%
Portugal	29%	12%	52%	25%	67%	38%	85%	51%	81%	61%
Rumunjska	10%	0%	28%	10%	51%	27%	70%	42%	70%	54%
Slovačka	13%	6%	46%	14%	58%	25%	71%	38%	71%	51%
Slovenija	10%	6%	26%	16%	42%	26%	59%	40%	59%	55%
Španjolska	9%	1%	22%	8%	37%	19%	57%	31%	57%	45%
Švedska	18%	11%	39%	21%	56%	32%	70%	43%	90%	71%
UK	15%	13%	47%	22%	73%	35%	82%	47%	83%	64%
Prosjek (EPFRR)	12%	6%	30%	14%	48%	26%	66%	39%	71%	53%

Rad autora, Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/cafrd>

Tablica 5. prikazuje kretanje stopa ugovorenih i isplaćenih sredstava iz Europskog poljoprivrednog fonda za regionalni razvoj, koji je uz EFRR i ESF, treći od pet ESI fondova čija sredstva koriste sve države članice EU-a. S krajem 2015. godine, prosječna stopa alociranih sredstava EPFRR-a iznosila je 12%, što je druga najviša stopa alociranih sredstava nakon ESF za tu godinu, 12 država članica je alociralo više od prosječne stope, a najviše od njih alocirala je Finska (30%), dok je 16 članica alociralo manje od 12% sredstava, a najmanje je alocirao Cipar (>1%). Nadalje, krajem iduće, 2016. godine, prosječna stopa alociranih sredstava porasla je na 30%, a 15 država članica je nadmašilo tu stopu. Portugal, s alociranih čak 52% sredstava, bio je najuspješniji, dok se Malta sa 7% alociranih sredstava našla na začelju. Krajem 2017. godine, članice su uspješno alocirale 48% sredstava EPFRR-a, dok je tu stopu premašilo 16 članica, najuspješnije je ponovno bila Finska s alociranih 75% od raspoloživih sredstava. Od preostalih 12 članica koje su se našle ispod prosjeka, najmanje je ponovno alocirala Malta (15%).

2018. godine, prosječna stopa alociranih sredstava EPFRR-a iznosi 66%, a više od toga alociralo je 15 država članica, a najviše je alocirala Finska (97%). Od 13 država članica koje su se našle ispod prosjeka, najmanje sredstava alocirala je Poljska (40%). Posljednje godine promatranog razdoblja, 2019., prosječna stopa alociranih sredstava iznosi 71%, te ju dostiže ili premašuje 13 članica. Finska je ponovno alocirala najviše od raspoloživih sredstava, čak 119%, dok je najmanje alocirala Poljska (40%). S obzirom na prosječnu stopu isplaćenih sredstava, koja 2015. godine iznosi 6%, najviše je sredstava isplatila Finska (23%), što će tako i ostati tokom cijelog promatranog razdoblja, te će Finska krajem 2019. godine zabilježiti stopu od 79% isplaćenih sredstava. Najmanje sredstava krajem promatranog razdoblja isplatiti će Bugarska, Portugal i Malta (40%). Krajem 2019. godine, prosječna stopa isplaćenih sredstava EPFRR-a iznosi 53% te je to ujedno i najviša stopa isplaćenih sredstava zabilježena u svih 5 ESI fondova u promatranom razdoblju, također, EPFRR bilježi i najmanji raskorak između ugovorenih i isplaćenih sredstava, koji na kraju 2019. godine iznosi svega 18%.

4.6. Iskorištenost sredstava Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo

Tablica 6. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz EFPR-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)										
Država članica	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.	
	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno	alocirano	isplaćeno
Austrija	0%	0%	13%	2%	31%	11%	70%	35%	70%	35%
Belgija	0%	0%	14%	1%	34%	11%	59%	19%	59%	19%
Bugarska	0%	0%	0%	0%	8%	0%	42%	6%	46%	7%
Cipar	6%	6%	9%	6%	36%	8%	59%	22%	62%	29%
Češka	0%	0%	11%	0%	27%	8%	57%	21%	73%	36%
Danska	25%	2%	43%	9%	53%	16%	68%	28%	59%	25%
Estonija	0%	0%	17%	3%	44%	14%	52%	28%	52%	28%
Finska	10%	1%	26%	12%	50%	24%	64%	39%	64%	39%
Francuska	0%	0%	4%	1%	10%	4%	28%	17%	28%	17%
Grčka	0%	0%	6%	0%	18%	0%	47%	12%	47%	12%
Hrvatska	0%	0%	7%	4%	28%	10%	48%	22%	48%	22%
Irski	13%	5%	19%	13%	35%	23%	64%	42%	64%	42%
Italija	0%	0%	12%	3%	10%	0%	39%	16%	39%	16%
Latvija	3%	1%	23%	5%	44%	11%	55%	27%	55%	27%
Litva	2%	2%	19%	4%	28%	10%	52%	18%	51%	17%
Luksemburg										
Mađarska	0%	0%	4%	0%	12%	0%	47%	14%	65%	28%
Malta	0%	0%	13%	0%	60%	3%	88%	30%	91%	38%
Nizozemska	9%	0%	43%	2%	49%	1%	59%	25%	59%	25%
Njemačka	0%	0%	4%	1%	38%	15%	53%	25%	53%	25%
Poljska	0%	0%	2%	0%	8%	4%	41%	19%	41%	19%
Portugal	0%	0%	9%	2%	40%	9%	60%	17%	60%	17%
Rumunjska	0%	0%	3%	2%	22%	9%	39%	21%	64%	28%
Slovačka	0%	0%	0%	0%	0%	0%	9%	8%	22%	22%
Slovenija	0%	0%	15%	2%	19%	4%	30%	9%	33%	9%
Španjolska	0%	0%	3%	1%	16%	7%	28%	16%	28%	16%
Švedska	0%	0%	7%	1%	34%	1%	54%	22%	70%	36%
UK	6%	0%	14%	2%	39%	11%	68%	28%	68%	28%
Prosjeck (EFPR)	2%	0%	9%	2%	23%	7%	44%	20%	45%	20%

Rad autora, Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/emff>

Izuzev Luksemburga, sve države članice EU-a korisnice su sredstava koja se plasiraju putem EFPR-a. U usporedbi s prethodno spomenuta, ostala 4 ESI fonda promatrana u ovom periodu, EFPR karakteriziraju uvjerljivo najniže stope alociranih i isplaćenih sredstava, s naglaskom na posljednju godinu promatranog razdoblja, gdje je prosječna stopa alociranih sredstava porasla za 1%, dok je prosječna stopa isplaćenih sredstava ostala nepromijenjena. Također, vidljivo je i kako početkom 2017. godine dinamika ugovaranja i isplate sredstava ubrzava, u prethodne tri godine programskog razdoblja, ugovoreno je svega 9% a isplaćeno 2% sredstava raspoloživih putem EFPR-a. Nadalje, dinamika ugovaranja i isplate sredstava ubrzava, kao što je i prethodno spomenuto, 2017. godine, te se taj trend nastavlja i kroz 2018. godinu, kada je ugovoreno (21%) i isplaćeno (13%) sredstava, što je najviše u promatranom razdoblju. S krajem 2019. godine, najuspješnija je u ugovaranju sredstava bila Malta (91%), dok je najviše sredstava isplatila Finska (39%), najmanje sredstava alocirala je Slovačka (22%), a isplatila Bugarska (7%).

4.7. Ukupna iskorištenost sredstava ESI fondova

Tablica 7. Stope ukupno alociranih i isplaćenih ESI sredstava prema državama članicama do 2020. godine

ESIF		
Država članica	alocirano	isplaćeno
1. Finska	108%	69%
2. Irska	98%	62%
3. Austrija	87%	59%
4. Luksemburg	69%	59%
5. Švedska	97%	58%
6. Portugal	101%	49%
7. Estonia	85%	49%
8. Francuska	81%	49%
9. Litva	86%	48%
10. Njemačka	91%	47%
11. Cipar	93%	46%
12. Nizozemska	92%	46%
13. Malta	96%	45%
14. Latvija	94%	45%
15. Slovenija	88%	45%
16. Mađarska	103%	41%
17. Poljska	86%	41%
18. Ujedinjeno Kraljevstvo	84%	41%
19. Bugarska	79%	40%
20. Češka	82%	39%
21. Danska	78%	39%
22. Belgija	87%	38%
23. Slovačka	92%	35%
24. Grčka	91%	35%
25. Italija	73%	35%
26. Rumunjska	97%	34%
27. Španjolska	72%	33%
28. Hrvatska	91%	31%
Prosjek (ESIF)	89%	45%

Rad autora, Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview>

U Tablici 7. države članice svrstane su na način da je na prvome mjestu članica koja je u aktualnom programskom razdoblju 2014.-2020. isplatila najveći dio od ukupno raspoloživih sredstava koja su joj bila dodijeljena kroz sve ESI fondove. Nadalje, kod država članica koje su isplatile jednak dio od ukupno raspoloživih sredstava primijenjen je dodatni kriterij prema kojemu od dvije države članice s jednakim iznosom isplaćenih sredstava, više mjesto u Tablici 7. zauzima država članica koja je alocirala veći iznos od ukupno raspoloživih sredstava. Podaci prikazuju stopu alociranih i isplaćenih sredstava za svaku državu članicu do početka 2020. godine kroz sve ESI fondove, prema tome, Tablica 7. prikazuje koliko je pojedina država članica do 31.12.2019. uspješno apsorbirala sredstva koja su joj bila dodijeljena za aktualno programsko razdoblje 2014.-2020., te također, koliko je eventualno podcijenila ili precijenila svoje adsorpcijske mogućnosti.

Ujedinjeno Kraljevstvo koje je 31. siječnja 2020. napustilo Europsku uniju, uključeno je u Tablicu 7. kao i u sve prethodne tablice i grafove iz razloga što je u promatranom razdoblju koristilo sredstva koja su mu bila dodijeljena putem ESI fondova za aktualno programsko razdoblje 2014.-2020. kao i ostale države koje su i dalje članice. Prosjek ukupno alociranih sredstava ESIF-a do 31.12.2019. iznosi 89%, dok je prosjek ukupno isplaćenih sredstava 45%. Tri su države članice čija je ukupna stopa isplaćenih sredstava jednaka prosjeku (45%), a to su Malta, Latvija i Slovenija. Države članice koje se prema stopi ukupno isplaćenih sredstava nalaze iznad prosjeka, njih 12, čine gornji dio Tablice 7., a to su: Finska (69%), Irska (62%), Austrija (59%), Luksemburg (59%), Švedska (58%), zatim Portugal, Estonija i Francuska (49%), Litva (48%), Njemačka (47%), te Cipar i Nizozemska (46%). Države članice koju su se prema stopi ukupno isplaćenih sredstava našle ispod prosjeka (45%), njih 13, zauzimaju donji dio Tablice 7., a to su: Mađarska, Poljska i Ujedinjeno Kraljevstvo (41%), Bugarska (40%), Češka i Danska (39%), Belgija (38%), zatim Slovačka, Grčka i Italija (35%), Rumunjska (34%), Španjolska (33%) te naposljetku Hrvatska (31%). Najveći raspon između stope ukupno alociranih sredstava i stope ukupno isplaćenih sredstava prisutan je u slučaju Rumunjske (63%), Mađarske (62%) i Hrvatske (60%), dok najmanje raspone pronalazimo u slučaju Luksemburga (10%), Austrije (28%) i Francuske (32%). Važno je napomenuti kako se u programskom razdoblju 2014.-2020. primjenjuje „n+3 pravilo“²⁶, prema kojemu, zadnja isplata sredstava pojedinoj državi članici biti će moguća do kraja 2023. godine. Uzevši to u obzir, kao i opće ubrzavanje dinamike alokacije kao i isplate sredstava koje je vidljivo u Tablicama 2. – 6. tokom aktualnog programskog razdoblja 2014.-2020., moguće je kako će i države članice koje se trenutno nalaze na donjoj polovici Tablice 7. uspjeti iskoristiti većinu od ukupno raspoloživih sredstava. Kao neke od pojava i procesa koji su značajno utjecali na dinamiku alokacije i isplate sredstava ESI fondova, Europska komisija u Analizi implementacije proračuna za ESI fondove (2018.) istaknula je kako jedan od čimbenika koji objašnjava nisku razinu provedbe plaćanja za većinu država članica je odgoda prijave imenovanja nacionalnih tijela od strane nacionalnih vlasti. Osim za EPFRR, gdje je nastavak postojećih akreditiranih agencija za plaćanje dopustio privremenim plaćanjima da se izvrše odmah po usvajanju povezanog programa, za ostale ESI fondove i FEAD imenovanje nacionalnih tijela bio je preduvjet za podnošenje privremenih zahtjeva za plaćanje. Međutim, tijekom 2017. godine došlo je do značajnog napretka u imenovanju odgovarajućih nacionalnih tijela, gdje tijela za samo 27 operativnih programa (4,8% od 564) i dalje nisu bila imenovana kako je određeno (u usporedbi s 176 i 31% na kraju 2016). Programi za koje imenovana tijela još nisu prijavljena uglavnom se tiču teritorijalne suradnje, što dalje objašnjava sporo provođenje promatrano do sada za te programe.²⁷

²⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/MEMO_18_3866

²⁷ http://knjiznica.sabor.hr/pdf/E_publicacije/Analysis%20of%20the%20budgetary%20implementation%20of%20the%20European%20structural%20and%20investment%20funds%20in%202017.pdf

Nadalje, Europska komisija ističe kako još jedan čimbenik koji je doprinio do sada primijećenim kašnjenjima je niži regulatorni pritisak na automatski povrat sredstava zbog općeg pravila „n+3“, što znači da je 2017. bila prva godina u kojoj su se programi suočili s rizikom povratka sredstava. Kako bi se poboljšala provedba, Komisija je predložila reviziju Financijske uredbe i uredbe „Omnibus“ koja je sadržavala važne mjere pojednostavljenja, poput proširene upotrebe pojednostavljenja za opcije troškova i učinkovitije upotrebe financijskih instrumenata. Također, navodi se kako situacija u vezi s kretanjem alokacija i isplate sredstava se uvelike razlikovala u državama članicama, te kako je prisutan već uobičajen trend precijenjenosti: samo je šest država članica (Austrija, Hrvatska, Luksemburg, Švedska, Nizozemska i Malta) imalo prognoze niže u odnosu na zahtjeve za plaćanje koji su stvarno podneseni u 2017. godini, dok su ostale države članice precijenile svoje potrebe. Shodno tome, komisija navodi kako gledajući točnost predviđanja i procijene potreba za sredstvima, u relativnom smislu pouzdanije države članice bile su Danska (odstupanje od 1%), Poljska, Mađarska i Malta (odstupanje od 3%), dok su države članice s najvećim jazom između predviđanja i zahtjeva za plaćanje koji su zapravo bili podneseni: Irska (odstupanje od 84%), Slovenija (odstupanje od 60%), Ujedinjeno Kraljevstvo (odstupanje od 53%) i Španjolska (odstupanje od 51%). U apsolutnim iznosima, države članice s najvećom precijenjenošću bile su Španjolska, Grčka, Njemačka i Ujedinjeno Kraljevstvo (1,51 milijardi EUR, 0,96 milijardi EUR, 0,74 milijardi EUR i 0,64 milijarde EUR), dok su države članice s najmanjim odstupanjem između stvarnih iznosa i predviđanja bile Luksemburg i Danska s razlikama od 0,5 milijuna EUR.²⁸

28

http://knjiznica.sabor.hr/pdf/E_publicacije/Analysis%20of%20the%20budgetary%20implementation%20of%20the%20European%20structural%20and%20investment%20funds%20in%202017.pdf

5. DESI indeks

Indeks digitalne ekonomije i društva (DESI) je kompozitni indeks koji svake godine objavljuje Europska komisija, počevši od 2014. godine. On je zamišljen kao instrument koji mjeri napredak koji su države članice Europske unije ostvarile prema digitalnoj ekonomiji i društvu, okupljajući skup relevantnih pokazatelja. DESI indeks se sastoji od pet glavnih područja politike koja grupiraju ukupno 37 pokazatelja. Tih pet glavnih područja su: (1) Povezanost - fiksno širokopojasno preuzimanje, fiksna širokopojasna pokrivenost, cijene mobilnog širokopojasnog pristupa i širokopojasnih mreža, (2) Ljudski kapital - internetske korisničke vještine i napredne vještine, (3) Korištenje interneta - korištenje internetskih usluga i internetske transakcije građana, (4) Integracija digitalne tehnologije - digitalizacija poslovanja i e-trgovina i (5) Digitalne javne usluge - e-Uprava. Većina DESI pokazatelja dolazi iz Eurostata, statističkog ureda Europske unije. Službe Europske komisije od država članica prikupljaju neke pokazatelje vezane uz širokopojasne mreže putem Odbora za komunikacije. Ostali pokazatelji, poput nekih pokazatelja e-uprave i širokopojasnih mreža, temelje se na podacima dobivenim iz studija pripremljenih za Europsku komisiju. Kako bi izračunali ukupni rezultat države, stručnjaci Europske komisije dali su određeni ponder za svaki skup i podskup pokazatelja. Povezanost i ljudski kapital, svaki doprinose po 25% ukupnom rezultatu. Integracija digitalne tehnologije čini 20%, budući da je upotreba IKT-a (informacijsko-komunikacijskih tehnologija) od strane poduzeća jedan od najvažnijih pokretača rasta. Konačno, pokazatelji koji se odnose na korištenje internet usluga od strane građana i digitalne javne usluge doprinose po 15%.²⁹ DESI indeks uveden je u ovaj rad iz razloga što prikazuje pokazatelje koji, uz one prethodno spomenute u poglavlju 4.7., također formiraju trend i dinamiku korištenja sredstava dostupnih državama članicama putem ESI fondova. To potvrđuje i Europska komisija, koja u Komunikaciji komisije – ulaganje u radna mjesta i rast – poboljšano iskorištavanje europskih strukturnih i investicijskih fondova (14.12.2015.) navodi kako će se u okviru potpore jedinstvenom digitalnom tržištu iz ESIF-ova ulagati u postizanje ciljeva jedinstvenog digitalnog tržišta, te će se poboljšanjem širokopojasne infrastrukture potrošačima i poduzećima omogućiti lakši pristup digitalnoj robi i uslugama, posebno u ruralnim područjima. Također, zahvaljujući poboljšanju e-upravljanja i interoperabilnosti povećat će se isplativost i kvaliteta pruženih usluga. Digitalizacijom poduzeća integrirat će se nove tehnologije i upravljati prijelazom na pametan industrijski sustav. Spomenutim ulaganjima očekuju se sljedeći rezultati: (1) 14,6 milijuna dodatnih kućanstava dobit će pristup širokopojasnom internetu velike brzine uz potporu EFRR-a, (2) 18,8 milijuna stanovnika ruralnih područja dobit će pristup novim ili poboljšanim uslugama ili infrastrukturi IKT-a u okviru EPFRR-a i (3) 77 500 poduzeća primit će potporu iz EFRR-a za poticanje upotrebe kvalitetnih usluga IKT-a i razvoj proizvoda IKT-a.³⁰

²⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_1022

³⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0639>

Realizacijom navedenih ciljeva, doći do kvalitetnijeg, opsežnijeg i bržeg protoka informacija, rasta razine opće kao i gospodarske povezanosti te stvaranja novih kanala interakcije kao i mogućnosti za stvaranjem novih usluga, te ujedno i proširenja opsega pružanja već postojećih usluga. Takvo što, neupitno utječe na korištenje sredstava ESI fondova, no pitanje vrijedno postavljanja je, u kolikoj mjeri? Važnost pravilne implementacije digitalnih tehnologija prilikom korištenja instrumenata Europske unije kako navode Radat i Dušak (2009.) dolazi do izražaja već stjecanjem statusa kandidata za članstvo u Europskoj uniji kada je Hrvatskoj omogućen pristup pretpristupnim fondovima za poticanje regionalnog razvoja. Primjećuju kako do tada relativno niska iskoristivost ovih fondova, kao i praksa u njihovu korištenju zemalja članica iz zadnjeg „vala“ proširenja Europske unije, ukazuje na probleme pri korištenju sredstava. Također navode kako njihov glavni izvor leži u neshvaćanju mehanizma korištenja pretpristupnih fondova, što ima za posljedicu neuključivanje ovih fondova u izvore sredstava za potrebe strateškog razvoja regija ali i nespremnost potencijalnih korisnika na projektni način rada uz korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Navedeno dovodi do potrebe prikaza i tumačenja nepoznanica vezanih uz Europsku uniju, poglavito njezine fondove, te izgradnje informacijsko-komunikacijskog modela za podršku korištenja sredstava iz fondova Europske unije u svrhu regionalnog razvoja. Potom, konstatiraju kako je odnos informatizacije i regionalnog razvoja kompleksan i nije ga moguće sagledati i opisati jednostrano, te da je informatizacija samo jedan od čimbenika regionalnog razvoja, a njezina primjena na svim razinama društva i u svim segmentima znači primjenu suvremenih rješenja kojima je cilj povećanje kvalitete servisa i usluga koje sudjeluju u stvaranju uvjeta za regionalni razvoj. A s obzirom na samu arhitekturu informacijskog sustava (IS) za uporabu fondova EU Radat i Dušak (2009.) navode kako ona mora omogućavati dostupnost informacija bez obzira na mjesto s kojeg su tražene ili upućene, na kakvoj su platformi implementirane i na kakvom računalu rade, te kako je temelj izgradnje sustava postojanje širokopojasne mreže kojom će se povezati državna i druga tijela uključena u sustav, dok je drugim korisnicima pristup omogućen putem interneta, bez obzira na koji mu način pristupali. Za kraj, konstatiraju kako sustav mora osigurati pouzdanu i brzu povezanost, sigurnost od nedozvoljenog i neovlaštenog pristupa, mogućnost centralne identifikacije i autorizacije i pomoćne servise i usluge.

5.1. Usporedba država članica prema DESI indeksu i ukupnoj iskorištenosti ESI fondova

Tablica 8. Usporedba država članica prema rezultatima DESI 2020 i ukupnoj iskorištenosti sredstava ESI fondova

Iskorištenost ESIF sredstava	DESI indeks
Država članica	Država članica
1. Finska	1. Finska
2. Irska	2. Švedska
3. Austrija	3. Danska
4. Luksemburg	4. Nizozemska
5. Švedska	5. Malta
6. Portugal	6. Irska
7. Estonija	7. Estonija
8. Francuska	8. Ujedinjeno Kraljevstvo
9. Litva	9. Belgija
10. Njemačka	10. Luksemburg
11. Cipar	11. Španjolska
12. Nizozemska	12. Njemačka
13. Malta	13. Austrija
14. Latvija	14. Litva
15. Slovenija	15. Francuska
16. Mađarska	16. Slovenija
17. Poljska	17. Češka
18. Ujedinjeno Kraljevstvo	18. Latvija
19. Bugarska	19. Portugal
20. Češka	20. Hrvatska
21. Danska	21. Mađarska
22. Belgija	22. Slovačka
23. Slovačka	23. Poljska
24. Grčka	24. Cipar
25. Italija	25. Italija
26. Rumunjska	26. Rumunjska
27. Španjolska	27. Grčka
28. Hrvatska	28. Bugarska

Rad autora, Izvor: https://digital-agenda-data.eu/charts/desi-composite#chart={%22indicator%22:%22desi_sliders%22,%22breakdown%22:{%22desi_1_conn%22:5,%22desi_2_hc%22:5,%22desi_3_ui%22:3,%22desi_4_idt%22:4,%22desi_5_dps%22:3},%22unit-measure%22:%22pc_desi_sliders%22,%22time-period%22:%222020%22}

Uzevši obzir sve navedeno u poglavlju 5., konstruirana je tablica 8. koja prikazuje poredak država članica prema stopama ukupno alociranih i isplaćenih sredstava iz ESI fondova do 2020. godine (tablica 7.) kojoj je pridružen poredak država članica prema rezultatima koje su ostvarile temeljem mjerenja DESI indeksa, izvješće DESI 2020 temelji se na podacima za 2019. godinu, te je Ujedinjeno Kraljevstvo još uvijek uključeno u DESI 2020.³¹ U tablici 8. moguće je primijetiti kako su čak četiri države članice zauzele isto mjesto u oba poretka, a to su: Finska (1. mjesto), Estonija (7.), Italija (25.) i Rumunjska (26.), nadalje, dvije države članice bilježe odstupanje za samo jedno mjesto, Slovenija (s 15. na 16. mjesto) i Slovačka (s 23. na 22.).

³¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

Njemačka je jedina država članica kod koje je prisutno odstupanje za dva mjesta (s 10. na 12.), dok je za tri države članice moguće primijetiti odstupanje od tri mjesta, to su Švedska (s 5. na 2.), Češka (s 20. na 17.) i Grčka (s 24. na 27.). Odstupanje u poretku za četiri mjesta bilježe Irska (s 2. na 6.) i Latvija (s 14. na 18.) dok je odstupanje za pet mjesta u poretku vidljivo kod Litve (s 9. na 14.) i Mađarske (s 16. na 21.). Navedene države čine polovicu država članica Europske unije. U drugoj polovici država članica Europske unije odstupanja u poretku bila su veća, tako da je odstupanje od šest mjesta prisutno kod dvije članice, odstupanje od sedam mjesta kod jedne članice, odstupanje od osam mjesta za tri članice, odstupanje od devet mjesta za jednu članicu, nadalje, odstupanje od deset mjesta u poretku prisutno je kod jedne države članice, odstupanje od trinaest mjesta kod tri članice, te odstupanja od šesnaest i osamnaest mjesta kod jedne države članice. Prosječno odstupanje (aritmetička sredina odstupanja svih država članica) između poredaka iznosi 6.28 mjesta (22.5%). Uzevši u obzir kako se radi o relativno maloj populaciji (N=28), može se reći kako prikazani rezultati ipak potvrđuju određenu razinu korelacije između razine digitalizacije prisutne u pojedinoj državi članici i njenih kapaciteta za efikasnim iskorištavanjem raspoloživih sredstava putem ESI fondova.

6. Indeks globalne konkurentnosti

Izdanje Globalnog izvješća o konkurentnosti za 2019. godinu pripada seriji izvješća od kojih je prvo objavljeno 1979. godine, te sadrži Indeks globalne konkurentnosti 4.0 (*eng. GCI-Global Competitiveness Indeks 4.0*). Predstavljen 2018. godine, Indeks globalne konkurentnosti 4.0, pruža detaljan prikaz čimbenika i svojstava koja povećavaju produktivnost, rast i ljudski razvoj u „eri četvrte industrijske revolucije“. Izdanje za 2019. godinu obuhvaća 141 ekonomiju, koje zajedno čine 99% svjetskog BDP-a. Indeks se temelji na rastu računovodstveno ekonomske literature i ima za cilj izmjeriti pokretače „Ukupne faktorske produktivnost“ (*eng. TFP - Total factor productivity*), koji pripadaju dijelu ekonomskog rasta koji nije objašnjen kroz rast čimbenika proizvodnje. Ukupna faktorska produktivnost može se interpretirati kroz to, koliko se pametno ti čimbenici koriste, te je glavna determinanta dugoročnog ekonomskog rasta. Jednostavno rečeno, koliko učinkovito se kombiniraju jedinice rada i kapitala u svrhu generiranja proizvodnje. Indeks globalne konkurentnosti 4.0 je proizvod združivanja 103 pojedinačna pokazatelja, izveden iz kombinacije podataka međunarodnih organizacija i podataka Ankete o mišljenju izvršnih direktora provedene od strane Svjetskog ekonomskog foruma.³² Posljednjih 40 godina, Anketa o mišljenjima izvršnih direktora bila je ključni sastojak serije Izvješća o globalnoj konkurentnosti kao i drugih relevantnih aktivnosti koje provodi Svjetski ekonomski forum. To je najduže i najopsežnije istraživanje takve vrste koje pruža godišnje procjene ključnih aspekata konkurentnosti za koje statistički podaci nedostaju, iz razloga što ih je nemoguće ili izuzetno teško izmjeriti na globalnoj razini. Cilj Ankete je također predočiti stvarnost što je više moguće, a poslovni lideri su vjerojatno najbolje pozicioniran za procjenu poslovnog okruženja u kojem djeluju. Kroz Anketu, od ispitanika se traži da procijeni situaciju u određenoj domeni na razini zemlje - poput apetita za poduzetničkim rizikom, - razine korupcije i opsežnosti nedostatka vještina. Dobiveni rezultati nadopunjuju druge statističke podatke s ciljem postizanja cjelovitije procjene poslovnog okruženja i pokretača produktivnosti. Izdanje Ankete za 2019. godinu istražilo je viđenja 16.936 poslovnih rukovoditelja u 139 gospodarstava između siječnja i travnja 2019. godine.³³ Pokazatelji Indeksa globalne konkurentnosti 4.0, organizirani su u 12 „stupova“: Institucije; Infrastruktura; Usvajanje IKT-a; Makroekonomska stabilnost; Zdravlje; Vještine; Tržište proizvoda; Tržište rada; Financijski sustav; Veličina tržišta; Dinamika poslovanja; i Inovacije.³⁴

³² http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

³³ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_2019_Appendix_B.pdf

³⁴ http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

6.1. Usporedba država članica prema Indeksu globalne konkurentnosti 4.0 i ukupnoj iskorištenosti ESI fondova

Tablica 9. Usporedba država članica prema Indeksu globalne konkurentnosti 4.0 i ukupnoj iskorištenosti ESI fondova

Iskorištenost ESIF sredstava	Indeks Globalne konkurentnosti
Država članica	Država članica
1. Finska	1. Nizozemska
2. Irska	2. Njemačka
3. Austrija	3. Švedska
4. Luksemburg	4. Ujedinjeno Kraljevstvo
5. Švedska	5. Danska
6. Portugal	6. Finska
7. Estonija	7. Francuska
8. Francuska	8. Luksemburg
9. Litva	9. Austrija
10. Njemačka	10. Belgija
11. Cipar	11. Španjolska
12. Nizozemska	12. Irska
13. Malta	13. Italija
14. Latvija	14. Estonija
15. Slovenija	15. Češka
16. Mađarska	16. Portugal
17. Poljska	17. Slovenija
18. Ujedinjeno Kraljevstvo	18. Poljska
19. Bugarska	19. Malta
20. Češka	20. Litva
21. Danska	21. Latvija
22. Belgija	22. Slovačka
23. Slovačka	23. Cipar
24. Grčka	24. Mađarska
25. Italija	25. Bugarska
26. Rumunjska	26. Rumunjska
27. Španjolska	27. Grčka
28. Hrvatska	28. Hrvatska

Rad autora, Izvor: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

Tablica 9. konstruirana je kako bi bilo moguće usporediti ukupnu iskorištenost sredstava ESI fondova od strane država članica (tablica 7.) do 31.12.2019. s rezultatom koji su države članice postigle s obzirom na indeks globalne konkurentnosti 4.0 u okviru Izvješća globalne konkurentnosti Svjetskog ekonomskog foruma za 2019. godinu. Plasmanom koji su države članice ostvarile gledajući njihovu ukupnu vrijednost indeksa globalne konkurentnosti 4.0 formirao se drugi stupac tablice 9., to jest, poredak koji je svrstao države članice od najkonkurentnije do najmanje konkurentne članice bodujući kriterije spomenute u poglavlju 6. Analizom tablice 9. može se ustanoviti kako prosječno odstupanje država članica između poredaka iznosi 7 mjesta (25.00%).

Dvije države članice zadržale su isto mjesto u poretku, Rumunjska (26.) i Hrvatska (28.), dok je kod tri članice prisutno odstupanje za jedno mjesto: Francuska (s 8. na 7.), Poljska (sa 17. na 18.) i Slovačka (s 23. na 22.). Švedska bilježi odstupanje za dva mjesta (s 5. na 3.) kao i Slovenija (s 15. na 17.), a Grčka za tri mjesta (s 24. na 27.). Kod Luksemburga vidljivo je odstupanje za četiri mjesta (s 4. na 8.), dok je kod Finske (s 1. na 6.) i Češke (s 20. na 15.) vidljivo odstupanje za pet mjesta. Tri države članice bilježe odstupanje od šest mjesta, a to su: Austrija (s 3. na 9.), Malta (s 13. na 19.) i Bugarska (s 19. na 25.). Navedene države članice čine pola članstva Europske unije, kod druge polovice vidljiva su odstupanja u poretku za sedam, osam, deset, jedanaest, dvanaest i četrnaest te kod Španjolske (s 27. na 11.) i Danske (s 21. na 5.) za čak šesnaest mjesta. Za razliku od prikazanog u tablici 8., podaci iz tablice 9. prikazuju odstupanje, uvjetno rečeno mobilnost u poretku država članica, koje je veće za 2.50% uz vrijednost standardne devijacije koja je niža za 0.27. Također, analizom dobivenih rezultata moguće je ustanoviti određenu razinu korelacije između efikasnosti i uspješnosti korištenja sredstava ESI fondova od strane država članica i brojnih parametara sazdanih u Indeks globalne konkurentnosti 4.0. Sami rezultati Indeksa globalne konkurentnosti 4.0 u 2019. godini otkrivaju da u prosjeku, većina gospodarstava i dalje nastavlja biti daleko od takozvane „granice“ konkurentnosti - ukupnog, agregatnog ideala kroz sve čimbenike konkurentnosti. Performanse su također pomiješane preko svih 12 stupova indeksa. Nadalje Izvještaj ističe kako su u 10 godina od globalne financijske krize, tijekom kojih su centralne banke ubrizgale gotovo 10 bilijuna USD u svjetsku ekonomiju, investicije za povećanje produktivnosti poput nove infrastrukture, istraživanja i razvoja kao i razvoj vještina u trenutnoj i budućoj radnoj snazi bile su suboptimalne.³⁵ Takva analiza nam potencijalno pruža uvid u sfere u kojima postoji još mnogo mjesta za napredak kojeg treba ostvariti. Važno je još dodatno istaknuti kako su prvi stup Indeksa globalne konkurentnosti Institucije pojedine države, što značajno potvrđuje prethodno spomenutu korelaciju, iz razloga što efikasnost javnog sektora, agilnost i brzina prilagodbe, jasan zakonodavni okvir i komunikacija s stanovništvom direktno utječu na brojne procese pa tako i na korištenje sredstava ESI fondova. Nadalje, Europska komisija ističe kako kvaliteta javne uprave izravno utječe na gospodarsko okruženje, zbog čega je vrlo važna za poticanje produktivnosti, konkurentnosti i rasta. U godišnjim pregledima rasta tijekom posljednje četiri godine utvrđeno je da države članice trebaju poboljšati kvalitetu javnih uprava i učinkovitost pravosudnih sustava, što su najvažnija područja za uspješnu provedbu strategije Europa 2020.³⁶

³⁵ http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

³⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0639>

7. Spearmanov koeficijent korelacije ranga

Često se govoreći o povezanosti susrećemo s pojmom korelacije, ponajviše u području statistike. Korelacija nam govori o stupnju međusobne povezanosti, sukladnim promjenama različitih pojava (varijabli). Asocijacija među varijablama znači da je veličinu jedne varijable moguće predvidjeti na temelju poznavanja veličine druge varijable. Vrijednost koeficijenta korelacije može se kretati u rasponu od -1 do +1. Negativni predznak koeficijenta korelacije znači da su dvije varijable povezane tako da ako je jedna varijabla u porastu, druga pada. Pozitivan predznak znači da se obje varijable kreću u istom smjeru, npr. što se više bavimo nekom aerobnom aktivnošću, to će nam kapacitet pluća biti veći. Krajnje vrijednosti, +1 i -1 označavaju maksimalnu povezanost dviju varijabli, dakle, jedna određena vrijednost u prvoj varijabli povezana je samo s jednom vrijednošću u drugoj varijabli. U takvim slučajevima prognoza iz jedne varijable u drugu je potpuna.³⁷ Koeficijent korelacije dobio je ime po britanskom statističaru Charlesu Spearmanu (1863.-1945.), koristi se za ispitivanje stupnja povezanosti varijabli zapisanih u obliku modaliteta ordinalne (rang) varijable.³⁸ Upravo je Spearmanov koeficijent korelacije (r) prikladan pokazatelj kojim možemo kvantitativno potvrditi ili opovrgnuti povezanost koja je relativno vidljiva a ujedno i spomenuta u potpoglavljima 5.1. i 6.1. prilikom usporedbe država članica prema njihovom rezultatu ostvarenom mjerenjem DESI indeksa i GCI-ja te poretka država članica prema ukupnoj iskorištenost ESIF sredstava. Spearmanov koeficijent korelacije ranga (r) računa se na sljedeći način:

$$r = 1 - \frac{6 \cdot \sum (x_i - y_i)^2}{N \cdot (N^2 - 1)}$$

Gdje je:

x_i – prva varijabla

y_i – druga varijabla

$(x_i - y_i)^2$ - kvadrat razlike varijabli (označava se još i s di^2)

N – populacija (broj serija)

³⁷ https://ldap.zvu.hr/~oliverap/VjezbelzStatistike/9_Ro%20korelacija%20vje%C5%BEbe.pdf

³⁸ <http://www.znanostblog.com/korelacije/>

7.1. Korelacija ukupne iskorištenosti ESIF sredstava i rezultata DESI indeksa te indeksa globalne konkurentnosti (GCI)

Tablica 10. Varijable za izračun Spearmanovog koeficijenta korelacije ranga

xi	yi	zi	xi-yi	xi-zi	(xi-yi) ²	(xi-zi) ²
Iskorištenost ESIF sredstava	DESI	GCI	razlika esif/desi	razlika esif/gci	kvadrat razlike esif/desi	kvadrat razlike esif/gci
1. Finska	1.	6.	0	-5	0	25
2. Irska	6.	12.	-4	-10	16	100
3. Austrija	13.	9.	-10	-6	100	36
4. Luksemburg	10.	8.	-6	-4	36	16
5. Švedska	2.	3.	3	2	9	4
6. Portugal	19.	16.	-13	-10	169	100
7. Estonia	7.	14.	0	-7	0	49
8. Francuska	15.	7.	-7	1	49	1
9. Litva	14.	20.	-5	-11	25	112
10. Njemačka	12.	2.	-2	8	4	64
11. Cipar	24.	23.	-13	-12	169	144
12. Nizozemska	4.	1.	8	11	64	112
13. Malta	5.	19.	8	-6	64	36
14. Latvija	18.	21.	-4	-7	16	49
15. Slovenija	16.	17.	-1	-2	1	4
16. Mađarska	21.	24.	-5	-8	25	64
17. Poljska	23.	18.	-6	-1	36	1
18. Ujedinjeno Kraljevstvo	8.	4.	10	14	100	196
19. Bugarska	28.	25.	-9	-6	81	36
20. Češka	17.	15.	3	5	9	25
21. Danska	3.	5.	18	16	324	256
22. Belgija	9.	10.	13	12	169	144
23. Slovačka	22.	22.	1	1	1	1
24. Grčka	27.	27.	-3	-3	9	9
25. Italija	25.	13.	0	12	0	144
26. Rumunjska	26.	26.	0	0	0	0
27. Španjolska	11.	11.	16	16	256	256
28. Hrvatska	20.	28.	8	0	64	0
Ukupno			0	0	1732	1984

Rad autora, prema tablicama 8. i 9.

U tablici 10. sažeti su podaci prethodno prikazani kroz potpoglavlja 5.1. i 6.1., koji su ujedno i varijable potrebne za izračunavanje Spearmanovog koeficijenta korelacije. S lijeva na desno, prvi stupac je tablica 7., koja prikazuje države članice poredane prema ukupnoj iskorištenosti raspoloživih ESIF sredstava u programskom razdoblju 2014.-2020., prvi stupac je označen kao varijabla xi . Drugi i treći stupac prikazuju rezultate koje su države članice ostvarile mjerenjem indeksa globalne konkurentnosti (tablica 9.) i DESI indeksa (tablica 8.), rezultati su navedeni na način da su u jednom, to jest, istom retku smješteni ostvareni rezultati pojedine države članice (na primjer: Irska je 2. po ukupnoj iskorištenosti ESIF sredstava, 6. prema mjerenju DESI indeksa te 12. prema indeksu globalne konkurentnosti - GCI). Rezultati navedeni u drugom stupcu koji se odnose na DESI indeks označeni su kao varijabla yi , dok su u trećem stupcu rezultati indeksa globalne konkurentnosti označeni kao varijabla zi . Nadalje, s lijeva na desno, sljedeća dva stupca predstavljaju razlike rangova varijabli, razlika ukupne iskorištenosti ESIF sredstava i rezultata DESI indeksa označena je s $xi-yi$, dok je razlika ukupne iskorištenosti ESIF sredstava i rezultata indeksa globalne konkurentnosti označena s $xi-zi$. Posljednja dva stupca, predstavljaju kvadrate prethodno spomenutih razlika rangova varijabli, te su označeni s $(xi-yi)^2$ i $(xi-zi)^2$.

Uvođenjem vrijednosti varijabli iz tablice 10. u formulu za izračunavanje Spearmanovog koeficijenta korelacije (r) prikazanu u poglavlju 7., utvrđena je sljedeća vrijednost koeficijenta korelacije ukupne iskorištenosti ESIF sredstava i rezultata DESI indeksa:

$$r = 1 - \frac{6 \cdot \sum (xi - yi)^2}{n^3 - n} = 1 - \frac{6 \cdot 1732}{21924} = 0.52599$$

Izračunom dobivena vrijednost koeficijenta (r) od 0.52599 ukazuje nam na umjerenu pozitivnu korelaciju između ukupne iskorištenosti ESIF sredstava i rezultata dobivenih mjerenjem DESI indeksa. Nadalje, vrijednost Spearmanovog koeficijenta korelacije (r) za ukupnu iskorištenost ESIF sredstava i rezultata dobivenih mjerenjem indeksa globalne konkurentnosti (GCI) iznosi:

$$r = 1 - \frac{6 \cdot \sum (xi - zi)^2}{n^3 - n} = 1 - \frac{6 \cdot 1984}{21924} = 0.4571$$

Izračunom dobivena vrijednost koeficijenta (r) od 0.4571, ukazuje nam na umjerenu pozitivnu korelaciju između ukupne iskorištenosti ESIF sredstava država članica te njihovog rezultata ostvarenog kroz mjerenje globalnog indeksa konkurentnosti (GCI). Opis povezanosti kao i tumačenje same vrijednosti koeficijenata korelacije varira zavisno o autoru, no vrijednosti koeficijenata dobivene u prethodna dva izračuna u većini slučajeva uklapaju se u razred srednjeg ili umjerenog intenziteta korelacije. U svrhu tumačenja vrijednosti prethodno izračunatih koeficijenata (r), korištena je sljedeća tablica.

Tablica 11. Opis povezanosti prema vrijednosti koeficijenta korelacije

r		Opis povezanosti
-1		potpuna negativna korelacija
-1	-0,7	snažna negativna korelacija
-0,7	-0,3	umjerena negativna korelacija
-0,3	+0,3	slaba korelacija(ili bez korelacije r=0)
+0,3	+0,7	umjerena pozitivna korelacija
+0,7	+1	snažna pozitivna korelacija
+1		potpuna pozitivna korelacija

Izvor: Horvat, J., Mijoč, J., Osnove statistike, Naklada Ljevak d.o.o., Zagreb, 2012., str. 476

8. Zaključak

Kao ciljevi ovoga rada u potpoglavlju 1.1. definirani su: (1) utvrditi dinamiku i strukturu financijske provedbe po ESI fondovima, programima, državama članicama i tematskim prioritetima u razdoblju 2014.-2020. i (2) ustanoviti i/ili procijeniti čimbenike koji objašnjavaju stanje financijske provedbe u državama članicama. Kako bi bilo moguće ispuniti prvi cilj, te utvrditi dosadašnju dinamiku financijske provedbe po ESI fondovima od strane država članica, bilo je potrebno putem javne baze podataka Europske komisije prikazati ukupna raspoloživa sredstva dodijeljena državama članicama, zatim ustanoviti relativan odnos između tih raspoloživih sredstava za pojedinu državu članicu, koji nam govori o interesnim područjima koja prema percepciji tijela EU-a i nacionalnih vlasti zahtijevaju više ili manje sredstava i ulaganja, zavisno o razini razvijenosti na kojoj se nalaze prilikom procesa dodjele sredstava. Analizom udjela sredstava pojedinog ESI fonda u ukupnoj alokaciji pojedine članice, ustanovljeno je kako najveći udio sredstava za većinu država članica dolazi iz EFRR-a, dok za jedan manji dio, njih svega 6, dolazi iz EPFRR-a. Nadalje, drugi po veličini udio sredstava uglavnom dolazi iz EPFRR-a ili KF-a ukoliko je članica korisnica fonda, također, na drugom mjestu za tri članice nalazi se udio sredstava iz ESF-a. Sredstva ESF-a uglavnom se prema veličini udjela u ukupnoj alokaciji država članica nalaze na trećem mjestu, izmjenjujući se s KF-om. Udio sredstava EFRR-a u alokaciji svake države članice zauzima posljednje mjesto po veličini. Kada je riječ o dinamici financijske provedbe, pregledom alociranih i isplaćenih sredstava za svaku od proteklih godina programskog razdoblja, to jest, za period do 01.01.2020. godine, utvrđeno je kako prosjek ukupno alociranih sredstava ESIF-a s 31.12.2019. godine iznosi 89%, dok je prosjek ukupno isplaćenih sredstava 45%. Ugovaranje sredstava kroz protekli period programskog razdoblja, najbrže je napredovalo u KF-u, dok je najsporiji napredak u ugovaranju sredstava zabilježen u EFRR-u, dinamika isplate sredstava kretala se bitno sporije a najbrže isplate zabilježene su iz EPFRR-a, dok su najsporije bile isplate iz EFRR. Razlog tome, prema Europskoj komisiji uvelike počiva u odgodi imenovanja nacionalnih provedbenih tijela od strane nacionalnih vlasti. Osim za EPFRR, gdje je nastavak postojećih akreditiranih agencija za plaćanje dopustio privremenim plaćanjima da se izvrše odmah po usvajanju povezanog programa. Što se tiče država članica, alokacija i isplata sredstava najbrže se provodila u Finskoj, zatim Irskoj te Austriji, dok je najsporija provedba s naglaskom na isplatu sredstava zabilježena u Hrvatskoj, Španjolskoj i Rumunjskoj. U svrhu ispunjavanja drugog cilja ovoga rada, ukupna iskorištenost ESIF sredstava usporedila se s rezultatima koje su države članice ostvarile kroz mjerenja indeksa opće i gospodarske digitalizacije (DESI 2020) konstruiranog od strane Europske komisije kao i s rezultatima indeksa globalne konkurentnosti (GCI) konstruiranog od strane Svjetskog ekonomskog foruma. Oba su indeksa sastavljena da služe kao pokazatelji brojnih ključnih čimbenika, promjena i procesa u funkcioniranju modernog društva, iz tog razloga DESI indeks sastavljen je od 37, a GCI od čak 108 pokazatelja.

Razina opće i gospodarske digitalizacije, snaga i efikasnost institucija te ljudski kapital samo su neki od čimbenika koji se mogu izdvojiti kao oni koji potencijalno imaju velik utjecaj na ukupnu iskorištenost ESIF sredstava pojedine države članice. Kako bi se utvrdio taj utjecaj i povezanost, izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije između ukupne iskorištenosti ESIF sredstava od strane država članica i rezultata DESI indeksa za države članice, te je utvrđena pozitivna korelacija umjerenog intenziteta s vrijednošću koeficijenta korelacije ($r = 0.52599$) između opće i gospodarske digitalizacije mjerene indeksom i ukupne iskorištenosti ESIF sredstava država članica. Također, Spearmanov koeficijent korelacije izračunat je između ukupne iskorištenosti ESIF sredstava i rezultata indeksa globalne konkurentnosti, te je također utvrđena pozitivna korelacija umjerenog intenziteta, s manjom vrijednošću koeficijenta korelacije ($r = 0.4571$) u usporedbi s prethodnim izračunom. Politika koju provodi Europska unija njenim državama članicama pruža mogućnost korištenja sredstava kroz instrument Europskih strukturnih i investicijskih fondova s ciljem smanjenja prisutnog ekonomskog i socijalnog dispariteta. Upravo su ESI fondovi osmišljeni kao dominantna poluga kojom će se omogućiti i ubrzati ekonomska konvergencija slabije razvijenih država članica te povećati i osnažiti kohezija na razini Europske unije. Korištenje ESI fondova od strane država članica u svakom programskom razdoblju, kao i u ovom aktualnom 2014.-2020., obrađenom u ovome radu, zbog utjecaja brojnih čimbenika, procesa i pojava poprima određeni obrazac i bilježi određenu dinamiku kojom se provodi alokacija kao i isplata raspoloživih sredstava. U programskom razdoblju 2014.-2020. primjenjuje se „n+3 pravilo“, te uzevši to u obzir, posljednje isplate sredstava državama članicama biti će moguće do kraja 2023. godine. S obzirom na vidljivo opće ubrzavanje dinamike alokacije kao i isplate sredstava koje se događa kako aktualno programsko razdoblje 2014.-2020. prilazi kraju, moguće je kako će i države članice koje su u proteklom periodu bile ispodprosječne, uspjeti iskoristiti većinu od ukupno raspoloživih sredstava koja su im dodijeljena.

8. Literatura

Knjige i časopisi:

1. Horvat, J., Mijoč, J., Osnove statistike, Naklada Ljevak d.o.o., Zagreb, 2012., str. 476
2. Mikuš O., Kukoč M., Jež Rogelj M. (2019): The coherence of common policies of the EU in territorial cohesion: A never-ending discourse? A review. *Agricultural Economics – Czech*, 65: 143–149
3. Radat D., Dušak V. (2009.): Informacijsko komunikacijska tehnologija - poticajni čimbenik iskoristivosti fondova europske unije za poticanje regionalnog razvoja, UDK 330.47: 339.9 Pregledni članak
4. Šimović, Hrvoje. (2005). Proračun Europske unije. Financijska teorija i praksa (fabris@ijf.hr); Vol.29 No.3.

Web stranice:

1. http://knjiznica.sabor.hr/pdf/E_publicacije/Analysis%20of%20the%20budgetary%20implementation%20of%20the%20European%20structural%20and%20investment%20funds%20in%202017.pdf
2. <http://www.znanostblog.com/korelacije/>
3. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_2019_Appendix_B.pdf
4. http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
5. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/cf>
6. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/eafrd>
7. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/emff>
8. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/erdf>
9. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/esf>
10. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview>
11. <https://data.worldbank.org/country/LU>
12. https://digital-agenda-data.eu/charts/desi-composite#chart={%22indicator%22:%22desi_sliders%22,%22breakdown%22:{%22

[desi_1_conn%22:5,%22desi_2_hc%22:5,%22desi_3_ui%22:3,%22desi_4_idt%22:4,%22desi_5_dps%22:3},%22unit-measure%22:%22pc_desi_sliders%22,%22time-period%22:%222020%22}](#)

13. https://ec.europa.eu/budget/graphs/revenue_expenditure.html
14. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_1022
15. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/MEMO_18_3866
16. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>
17. https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/european-structural-and-investment-funds_en
18. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/financial_report_web.pdf
19. https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/revenue/own-resources/duties-and-levies_en
20. https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/revenue/own-resources/value-added-tax_en
21. https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/revenue/own-resources/national-contributions_en
22. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176&langId=en>
23. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0639>
24. https://ldap.zvu.hr/~oliverap/VjezbeIzStatistike/9_Ro%20korelacija%20vje%C5%BEbe.pdf
25. <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A1966/datastream/PDF/view>
26. <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/>
27. https://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/229_2018-AGRICECON.pdf
28. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/110/drugi-stup-zpp-a-politika-ruralnog-razvoja>

29. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/117/struktorna-pomoc-u-ribarstvu>
30. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/27/prihodi-unije>
31. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/53/europski-socijalni-fond>
32. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr->
33. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/96/kohezijski-fond>
34. https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/EAFRD_The_european_agricultural_fund_for_rural_development_HR.pdf

Prilog

Popis grafova, slika i tablica:

1. Graf 1. Ukupan iznos raspoloživih sredstava iz ESI fondova prema državi članici i ESI fondu za programsko razdoblje 2014.-2020.
2. Graf 2. Relativni odnos raspoloživih sredstava pojedine države članice prema ESI fondu izražen kao postotak od ukupnog iznosa raspoloživih sredstava
3. Slika 1. Doprinos država članica temeljem BND-a, izražen kao % BND-a 2018. godine
4. Slika 2. Doprinos država članica temeljem PDV-a, izražen kao % BND-a 2018. godine
5. Tablica 1. Ukupan iznos raspoloživih sredstava iz ESI fondova prema državi članici i fondu za programsko razdoblje 2014.-2020.
6. Tablica 10. Varijable za izračun Spearmanovog koeficijenta korelacije ranga
7. Tablica 21. Opis povezanosti prema vrijednosti koeficijenta korelacije
8. Tablica 2. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz EFRR-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.
9. Tablica 3. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz ESF-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.
10. Tablica 4. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz KF-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.
11. Tablica 5. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz EPFRR-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.
12. Tablica 6. Kretanje stopa alociranih i isplaćenih sredstava iz EFPR-a prema državama članicama kroz programsko razdoblje 2014.-2020.
13. Tablica 7. Stope ukupno alociranih i isplaćenih ESI sredstava prema državama članicama do 2020. godine
14. Tablica 8. Usporedba država članica prema rezultatima DESI 2020 i ukupnoj iskorištenosti sredstava ESI fondova
15. Tablica 9. Usporedba država članica prema Indeksu globalne konkurentnosti 4.0 i ukupnoj iskorištenosti ESI fondova